Evaluering af satspuljeprojektet:

'Mental Sundhed og Unge'

Slutevaluering, december 2016

Om Oxford Research

Knowledge for a better society

Oxford Research er en specialiseret videnvirksomhed med fokus på velfærdsområderne og erhvervs- og regionaludvikling.

Oxford Research gennemfører skræddersyede analyser, implementeringsevalueringer og effektevalueringer for offentlige myndigheder, fonde og organisationer i civilsamfundet. Vi rådgiver også om strategiudvikling, faciliterer udviklingsprocesser og formidler vores viden på undervisningsforløb og seminarer. Vi kombinerer akademisk fordybelse, strategisk forståelse og god kommunikation – på den måde skaber vi anvendelsesorienteret viden, der kan gøre en forskel.

Oxford Research er grundlagt i 1995 og har selskaber i Danmark, Norge, Sverige, Finland, Letland og Polen. Oxford Research er en del af Oxford Gruppen.

Oxford Research A/S
Falkoner Alle 20, 4.
2000 Frederiksberg C
Danmark
(+45) 33 69 13 69
office@oxfordresearch.dk
www.oxfordresearch.dk

Indhold

Indledning 1

Læsevejledning 2

1. Evalueringens formål 3

1.1 Evalueringens forandringsteori 4

2. Konklusioner og anbefalinger 5

2.1 Anbefalinger 7

2.1.1 Projektorganisering 7

2.1.2 Tag højde for den lokale kontekst 8

2.1.3 Gennemførsel af undervisning 8

2.1.4 WHO-5 trivselsmålingen 9

2.1.5 Online element 9

2.1.6 Kortlægning og beredskabsplan 9

3. Projektorganisering 11

3.1 Processtøtte 12

3.2 Etablering af projektledernetværk 12

4. Lokal oversættelse af Programmet 13

4.1 Modtagelse og opbakning 13

4.2 Afdækning af uddannelsesinstitutionernes behov og ressourcer 16

4.3 Kortlægning af offentlige og private tilbud 16

4.4 Beredskabsplan 17

4.5 Opkvalificering af underviserne 17

4.6 Undervisningskonceptet 19

4.6.1 Justering af indhold 20

4.6.2 Temadag, klasseundervisning og workshops 21

4.6.3 Underviseren skal selv være motiveret for opgaven 23

4.7 Redskab til tidlig opsporing (WHO-5 TRIVSELSMåling) 25

4.7.1 Forskellige tilgange til gennemførelse af trivselsmålingen 26

4.7.2 Trivselssamtalerne 27

4.8 Online platform 28

5. Udbytte og forankring 29

5.1 Eleverne oplever, at undervisningen har givet dem øget viden om egne handlekompetencer 29

5.1.1 Flere skoler vælger at forankre dele af undervisningen 33

5.2 Skolerne finder WHO-5 og trivselssamtaler brugbare 33

5.2.1 WHO-5 og trivselssamtaler - forankret som et nyt redskab til at opspore unge der mistrives 34

5.3 Lærerne har fået øget viden og flere handlekompetencer 35

5.3.1 Øget aftabuisering af psykisk sårbarhed på skolerne 37

5.4 Styrket samarbejdet skoler og kommuner imellem 37

5.4.1 Kortlægningen har skabt et bedre overblik over kommunens tilbud til de unge 39

5.4.2 Etablering af kommunale netværk 39

5.5 Skolernes beredskabsplan er blevet formaliseret og nedskrevet 40

6. Datagrundlag og metode 43

6.1 Kvantitative data 43

6.1.1 Spørgeskemaer 43

6.1.2 Registreringsskemaer 44

6.2 Kvalitative data 45

6.2.1 Casestudier 45

6.2.2 Andre interviews 46

Indledning

Satspuljeprojektet 'Mental Sundhed og Unge' har til formål at afprøve og opnå erfaringer med et program, som bygger på evidensinformerede metoder til undervisning af unge på hhv. erhvervsskoler og produktionsskoler med henblik på at fremme den mentale sundhed og forebygge angst og depressionslidelser. Programmet fokuserer på forebyggelse via sammenhængen mellem trivsel, uddannelse og livskvalitet.

Den tidligere regerings udvalg om psykiatri fastslog i 2013, at mentale helbredsproblemer udgør det største sundhedsproblem for børn og unge i aldersgruppen 1-24 år[1]. Herunder at hele 18 % af piger i aldersgruppen 16-24 år har det mentalt dårligt[2]. Det er således velbegrundet, at fremme af mental sundhed gennem de senere år er blevet et udbredt sundhedspolitisk tema.

Samtidig kan mentale helbredsproblemer være en udfordring i forbindelse med opfyldelse af målsætningen om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Denne målsætning har eksisteret gennem flere år og er forfulgt af skiftende regeringer. I forbindelse med målsætningen har der gang på gang været fokus på erhvervsskolernes evne til at rumme gruppen af bogligt svage unge eller unge, der på anden vis ikke umiddelbart er parate til en ungdomsuddannelse. Her spiller produktionsskolerne ligeledes en central rolle, da de primært er rettet mod sårbare unge og giver muligheden for en overgang mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne med stort fokus på de praktiske fag med egentlig produktion. Med erhvervsskolereformen ændres de boglige krav til målgruppen, og der er øget fokus på, at trivslen på erhvervskolerne skal styrkes. Dette ændrer imidlertid ikke ved behovet for, at både erhvervsskoler og produktionskoler skal kunne rumme elever med mentale udfordringer.

At det er relevant at arbejde med emnet mental sundhed på erhvervs- og produktionsskoler bliver også understreget af modtagelsen af projektet blandt de forskellige aktører. Midtvejsevalueringen fra september 2015 viste, at både kommunale projektledere, skoleledere og undervisere samt elever oplevede emmet som meningsfyldt og relevant.

Mental Sundhed og Unge blev startet op i august 2014 og afsluttet december 2016 efter en seks måneders forlængelse fra den oprindelige projektplan. Nærværende er slutevalueringen foretaget af Oxford Research. Der har været løbende kvantitativ dataindsamling, mens den kvalitative dataindsamling er gennemført i efteråret 2016. Evalueringen bygger på følgende data:

- Registreringsskema/Logbøger
- Survey blandt nøglemedarbejdere og undervisere
- Survey blandt elever
- Interview med kommunale projektledere
- 12 casebesøg indeholdende:
    - Interview med undervisere

[1] Afrapportering fra arbejdsgruppe 2 under regeringens udvalg om psykiatri, oktober 2013
[2] Dr.dk nyhed på baggrund af Sundhedsstyrelsen

- Interview med skoleleder/tovholder
- Observation af undervisning (hvis mulig)
- Interview med elever (hvis mulig)

LÆSEVEJLEDNING

Evalueringen vil primært undersøge, *hvordan* de lokale aktører har tilpasset programmet til deres virkelighed, og *hvorfor* denne tilpasning er fundet nødvendig. **Kapitel 1** opridser evalueringens formål samt forandringsteori, herunder vil midtvejsevalueringens fund kort blive beskrevet. Evaluator har herefter valgt at fremlægge evalueringens konklusioner og anbefalinger i **kapitel 2,** hvorefter disse underbygges i de efterfølgende kapitler. **Kapitel 3** fokuser på projektorganiseringen, mens **kapitel 4** omhandler den lokale oversættelse af programmet og udvikling af indsatsen. **Kapitel 5** fokuserer på udbytte af deltagelse i projektet samt hvilke dele som forankres fremadrettet, mens rapporten afsluttes med en beskrivelse af de anvendte metoder i **kapitel 6**, som opsummerer de metodiske overvejelser og tilgange.

1. Evalueringens formål

Ved midtvejsevalueringen var det evaluators overordnede konklusion, at projektet 'Mental Sundhed og Unge' i højere grad fremstod som et **udviklingsprojekt i lokale versioner** end en afprøvning af et fælles program, som notatet om udmøntningen beskriver[3]. Dette viste sig ved, at der foregik en høj grad af lokal tilpasning, dels i de enkelte projektkommuner, dels på den enkelte skole. Nødvendigheden af denne lokale tilpasning hang sammen med, at konteksten for den enkelte kommune eller skole havde større betydning end antaget i udviklingen af projektet.

Vurderingen af, hvorvidt der var fidelitet[4] i implementeringen, viste for det første, at ikke alle programmets syv elementer indgik i de lokale projekter, hvilket er forholdsvis normalt. Ting tager ofte længere tid end forventet i en implementeringsproces. Det, der derimod ikke er forventeligt, er, at flere af elementerne i forskellige lokale projekter bevidst blev fravalgt på grund af overvejelser om, at det ikke gav mening i forhold til elever og rammer fx online forum til dialog blandt unge og opsporingsredskabet[5].

Programmet bygger på evidensinformerede metoder, og er udviklet som en helskoleindsats (Whole school approach), hvor det overordnede mål er at igangsætte en helhedsorienteret indsats, hvor der sættes ind på mange fronter samtidig. Programmet indeholder således elementer, som omhandler flere dele af skolens arbejde med mental sundhed. Programmets syv elementer er:

1. **Afdækning af uddannelsesinstitutionernes behov og ressourcer**
2. **Kortlægning af kommunernes tilbud til sårbare unge**
3. **Beredskabsplan til uddannelsesinstitutionerne**
4. **Opkvalificering af uddannelsesinstitutionens ansatte**
5. **Undervisningskoncept til undervisning af elever**
6. **Redskab til tidlig opsporing**
7. **Online forum til dialog blandt sårbare unge.**

For det andet var de indholdsmæssige tilpasninger ved midtvejsevalueringen langt mere omfattende end forventelig i en lokal oversættelse af et program (jf. forandringsteoriens forandringsled: lokal oversættelse i figur 1). Mange steder udgjorde tilpasningen fx en helt anden tilgang til undervisningen i mental sundhed ved at anlægge et ressourcesyn med fokus på robusthed, trivsel generelt mv. Omfanget af undervisning af elever var ligeledes justeret i forhold til den lokale kontekst.

For det tredje var omfanget af indsatsen varierende på tværs af deltagende kommuner, dels fordi der blev tildelt flere ressourcer til yderligere opkvalificering gennemført af Psykiatrifonden, dels fordi de lokale projekter selv havde bekostet ekstra opkvalificering. Grunden til dette var, at opkvalificeringen af skolernes medarbejdere var anlagt alt for begrænset til det behov, medarbejderne oplevede i forhold til at kunne varetage opgaven.

Evaluator vurderede på denne baggrund, at den løbende udvikling og tilpasning i programmet på både centralt og lokalt niveau indikerer, at der i mindre grad end forventet er tale om afprøvning af et fastlagt program, som bygger på evidensinformerede metoder, men i højere grad er tale om udvikling af et program med stor variation til kommuner og skoler på området for unge. Dette har betydning

[3] Notat af 28. januar: "UDMØNTNING AF SATSPULJEN: "FREMME AF UNGES MENTALE SUNDHED" s. 1

[4] Graden af nøjagtighed hvormed et program er implementeret (Definition fra Socialstyrelsen)

[5] Element nr. 7 (Online forum til dialog blandt sårbare unge) udgik ved midtvejsseminaret. Hjemmesiden har derefter fungeret udelukkende som et understøttende værktøj til programmet, som skolerne kunne vælge at bruge. Der var ikke noget krav om, at skolerne skulle anvende hjemmesiden.

for slutevalueringens muligheder for at vurdere virkninger, idet der ikke kan tales om samme indsats hverken i indhold eller omfang.

1.1 EVALUERINGENS FORANDRINGSTEORI

Den opstillede forandringsteori for projektet 'Mental Sundhed og Unge', der er præsenteret herunder, danner den analytiske ramme for evalueringen. Forandringsteorien beskriver den forventede virkekæde for indsatsen, såfremt der er tale om høj fidelitet i de deltagende kommuner og skolers oversættelse af indsatsen. Som beskrevet ovenfor viste midtvejsevalueringen imidlertid, at de deltagende kommuner af forskellige årsager, herunder særligt konteksten, i højere grad end forventet har tilpasset programmet både i form og i indhold. Programmet skulle oprindeligt være pilottestet, hvilket af forskellige årsager ikke kunne finde sted. Projektet kan således i højere grad anskues som værende del af det indledende udviklingsarbejde med programmet end afprøvningen af et færdigt program.

Slutevalueringen har derfor øget fokus på at afdække, *hvordan* de lokale aktører har tilpasset programmet til deres virkelighed, og *hvorfor* denne tilpasning er fundet nødvendig samt den konkrete implementering. Evaluator vil således ikke kunne vurdere forandringsteoriens antagelse om programmets forventede virkninger for elever, lærere, skoler og kommuner. I stedet vil evaluator se på, hvilket udbytte kommuner og skoler har opnået ved at implementere programmets elementer, men i en lokal tilpasset form.

Figur 1: Forandringsteori for Mental Sundhed og Unge

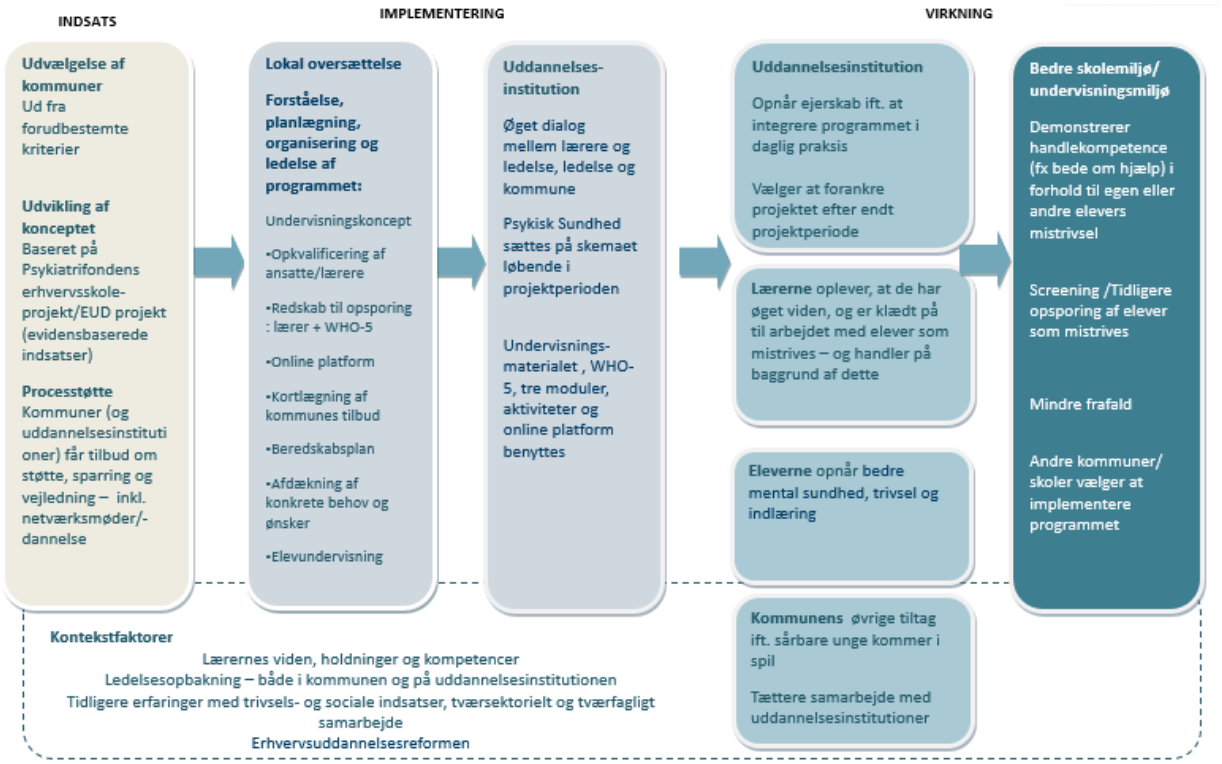

2. Konklusioner og anbefalinger

I dette kapitel præsenteres evaluators konklusioner og anbefalinger.

Evaluators overordnede konklusion på evalueringen af projektet 'Mental Sundhed og Unge' er, at der er skabt et **relevant udbytte for deltagerne** ved brug af programmets delelementer, som er mere eller mindre variable i både indhold, omfang og form. Indsatsen behøver således ikke nødvendigvis gøres ens for at kunne skabe et udbytte for den enkelte skole. Variation gør det imidlertid ikke muligt for evaluator at udpege én udbytterig model tillige vurdere den oprindelige model.

Evaluator kan imidlertid vurdere, at selve opbygningen af programmet som flerstrenget ud fra en *whole school approach*, hvor indsatsens elementer berører aspekter på forskellige niveauer af skolens arbejde med mental sundhed, har været fremmende for udbyttet. Samtidig har det dog også betydet, at implementeringen har været kompleks og har krævet tid, da indsatsen går ind og arbejder med hele organisationen.

Projekt 'Mental Sundhed og Unge' skal således i højere grad anskues, og dermed evalueres, som et udviklingsprojekt, hvor de enkelte elementer afprøves og tilpasses løbende, frem for implementering af et færdigudviklet program med meget klare krav til indhold, form og omfang. Da der er tale om udvikling af en række lokale indsatser, hvor skolerne har taget de oprindelige programelementer til sig, dog med væsentlig lokal tilpasning. Det betyder, at evaluator kan vurdere udbyttet af de lokale indsatser, men ikke kæde udbyttet sammen med et bestemt indhold i indsatsen på tværs af de deltagende kommuner og skoler. Det har derfor i mindre grad været relevant at undersøge, i hvilken grad forandringsteoriens aktiviteter er blevet implementeret med fidelitet, eller om resultaterne er opnået eller ej. I stedet har det været relevant at fokusere evalueringen på, hvordan indsatsen er blevet implementeret og tilpasset lokalt, samt hvilket udbytte indsatsen i lokal tilpasset form har skabt.

Evaluator kan konkludere, **at kommunernes og skolernes tilpasning af indsatsen samt udbytte i høj grad afhænger af kontekstuelle faktorer**, såsom de deltagende aktørers motivation for at deltage i programmet, kommunerne og skolernes forventning til projektet, samt skolernes størrelse og institutionstype. I udviklingen af indsatsen er der ikke taget højde for disse faktorer i tilstrækkelig grad, hvilket har haft betydning for, hvor store lokale tilpasninger der har været behov for på de enkelte skoler.

For det første, har skolerne og kommunerne i **høj grad oplevet det som relevant at arbejde med mental trivsel** blandt unge på erhvervsskoler og produktionsskoler. Dette har betydet, at de deltagende kommuner og skoler generelt har **været motiveret** for at deltage i projektet og arbejdet med at udvikle og tilpasse en indsats til deres kontekst. Dog har det været forskelligt, hvor kommunernes motivation, og dermed fokus, har ligget. I nogle kommuner har fokus været på at styrke samarbejdet mellem kommunens aktører på området, mens andre kommuner i højere grad har haft fokus på at understøtte skolerne i forhold til at imødekomme udfordringen med mentalt sårbare elever.

For det andet, har det vist sig, at der er **større forskel på produktionsskoler, SOSU-skoler og øvrige erhvervsskolers** struktur og organisering af undervisning samt deres elev- og lærersammensætning end antaget af programudvikler. Disse faktorer har ligeledes påvirket skolernes tilpasning og udbytte af programmet.

Evaluator vurderer, at den lokale tilpasning har været fremmende for projektet, da det generelt har skabt ejerskab blandt aktørerne. Det har desuden været en måde, hvorpå deltagerne har kunnet overkomme bump på vejen. Dette har været tilfældet i forhold til undervisningen i mental sundhed, WHO-5 trivselsmålingsredskabet samt trivselssamtalerne, hvor der ved midtvejsmålingen var en del skepsis blandt deltagerne, og flere udviste en bekymring i forhold til, hvad elementerne kunne lukke op for, hvis man satte fokus på emnet over for eleverne. Bekymringen skyldtes til dels, at underviserne ikke oplevede, at opkvalificeringen var tilstrækkelig og dermed ikke følte sig klædt på til hverken at undervise eller afholde trivselssamtaler.

Her ved slutevalueringen kan evaluator konkludere, at skepsissen og bekymringen er reduceret markant. I stedet udtrykker flere skoler **stor tilfredshed med undervisningen af elever, WHO-5 og trivselssamtaler**. Forklaringen skal dels ses i lyset af den ekstra opkvalificering, som underviserne har modtaget, dels i forhold til, at skolerne i højere grad har fået frie rammer til at tilpasse programelementerne til deres lokale kontekst. Særligt fremhæves **WHO-5 trivselsmålingen** af flere undervisere og skoleledere som **et godt redskab til at opspore elever, der mistrives**, og på flere skoler har man valgt at fortsætte med at anvende redskabet i forbindelse med nye holdopstart.

Projektet er således lykkedes i forhold til at få skabt et udbytte for de deltagende kommuner, skoler og elever. For hovedparten har deres deltagelse i projektet medført **øget fokus på mental sundhed** på skolerne, og langt de fleste steder har det ført til aftabuisering af psykisk sygdom og mental mistrivsel blandt lærere og elever af emnet. Desuden har eleverne givet udtryk for, at undervisningen har været relevant, og at de altovervejende har fået øget viden af deres deltagelse. Samtidig har skolerne fået **opdateret og formaliseret en beredskabsplan**. Det er ligeledes evaluators vurdering, at **projektet generelt har styrket samarbejdet kommunerne og skolerne imellem,** og der er kommet et **systematisk og dermed bedre overblik over eksisterende indsatser, som de kan tilbyde sårbare unge**.

Samtlige kommuner og skoler har ved slutevalueringen afprøvet programmets syv elementer. Evaluator kan dog konstatere, at dette er gjort på vidt forskellige måder.

I forhold til **undervisningen** har alle skoler valgt at tilpasse både form, indhold og omfang. På flere skoler er undervisningen blevet skåret ned til 1 eller 2 moduler fremfor 3. Der er blevet foretaget væsentlige lokale tilpasninger af Psykiatrifondens undervisningsmateriale, da skolerne oplevede, at det var for tungt og omfattende i forhold til deres elever. Derudover har organiseringen af undervisningen været forskellig fra skole til skole. På nogle skoler har de fulgt det oprindelige koncept, hvor undervisningen i mental sundhed skulle varetages af faglærerne evt. med indledende mesterlære. Flere af disse steder har de valgt en **mesterlæremodel,** hvor undervisningen til at starte med er blevet vareta-

get af skolens vejleder, elevcoach[6] eller en ekstern fagperson, og hvor faglærerne har observeret undervisningen og dermed været med som "føl". Endeligt er der skoler, hvor undervisningen **udelukkende er blevet varetaget af skolens vejleder eller elevcoach.**

Ligeledes har måden, hvorpå **WHO-5 opsporingsredskabet har været brugt og omfanget af trivselssamtalerne**, været varierende. Nogle skoler har brugt det som samtaleredskab i forbindelse med vejledningssamtaler, mens andre har gennemført det elektronisk blandt alle elever. **Onlineplatformen** har generelt ikke været brugt til mere end indgang til opsporingsredskabet[7].

Selve processen omkring **udarbejdelse af beredskabsplanen** samt **kortlægning af kommunens tilbud til unge** har ligeledes været forskellig. Nogle skoler har fx haft en proces omkring udarbejdelsen af beredskabsplanen, hvor alle ansatte har været involveret, mens det kun har været enkelte medarbejdere på andre skoler.

2.1 ANBEFALINGER

Til trods for at satspuljeprojektet afsluttes ved udgangen af 2016, er der en række områder, hvor evaluator kan opstille anbefalinger, som dels vil være relevante i et forankringsperspektiv, dels vil kunne gøre sig gældende for de forskellige aktørers videre arbejde med området mental sundhed og unge.

2.1.1 Projektorganisering

Projektet har været styret via en bred projektorganisering med en række af aktører. Det har både haft sine fordele og ulemper. Fordelen er, at det giver bredt ejerskab. En ulempe er, at det har medført en del forvirring for projektkommunerne omkring rolle- og ansvarsfordeling blandt aktørerne på centralt hold.

De kommunale projektledere har på eget initiativ oprettet et netværk, som har været fremmende for udviklingen af programmet.

Den tilknyttede processtøtte har kun været anvendt i begrænset omfang, samtidig har projekterne benyttet anden processtøtte fra hhv. den tilknyttede eksterne underviser eller eksterne konsulenter.

Evaluator anbefaler derfor:

- At projektorganiseringen gøres mindre, således at projektkommunerne har færre indgange på centralt niveau. Såfremt projekter har en bred organisering, er det vigtigt, at der er en stram styring fra Sundhedsstyrelsens side.
- At eventuel processtøtte integreres mere i selve programmet, således at processtøtten gives med den nødvendige indsigt i programmet samt et sektorkendskab.

[6] Elevcoach er en betegnelse for en medarbejder på erhvervsskoler, som har til opgave at hjælpe eleverne med at løse problemer, som kan blokere for gennemførsel af uddannelsen, fx personlige problemer, trivsel, boligsituation, misbrug mv.

[7] Efter midtvejsseminaret blev det gjort valgfrit at anvende den online platform, hvilket forklarer, hvorfor mange skoler ikke har anvendt dette element.

- At Sundhedsstyrelsen nedsætter et netværk på tværs af de kommunale projektledere som del i deres projektorganisering.

2.1.2 Tag højde for den lokale kontekst

Evaluator kan konstatere, at der ikke er én model, som kan fungere på tværs af de tre skoletyper, derudover er der også individuelle vilkår, som gør sig gældende for den enkelte skole. Det vil imidlertid ikke være muligt at tage højde for sidstnævnte i beskrivelsen af et program, men der må skabes rum for lokal tilpasning. Dette betyder, at evaluator ikke kan opstille én anbefaling i forhold til, hvordan et program omkring mental sundhed kan implementeres på produktions- og erhvervsskoler.

- Da der har vist sig større forskelle internt i målgruppen end antaget af programudvikleren, anbefaler evaluator således, at den lokale kontekst yderligere indtænkes i udviklingen af nye indsatser, og at indsatser i højere grad målrettes den enkelte arena (Produktionsskole/Erhvervsskole/SOSU-skole).

2.1.3 Gennemførsel af undervisning

Evaluator vurderer, at undervisningen kan gennemføres af en række forskellige typer undervisere, herunder vejleder, elevcoach og faglærer. Det er imidlertid altafgørende, at vedkommende føler sig klædt på til at varetage undervisningen samt er motiveret for at gøre dette. Der er flere greb, som virker fremmende for undervisningen.

- Evaluator anbefaler, at undervisning som udgangspunkt gennemføres af en vejleder/elevcoach/ekstern fagprofessionel, da de i højere grad har den faglige forudsætning for at undervise i mental sundhed, angst og depression. Alternativt kan vejleder/elevcoach fungere som mesterlære for faglærere, som kan oplæres via sidemandsoplæring.
- At undervisningen gennemføres med deltagelse af to undervisere i tilfældet af negative reaktioner og spørgsmål fra eleverne samt sparring undervejs i undervisningssituationen. Dette kan med fordel være kombinationen af en underviser samt klassens/holdets egen lærer.
- Det vil være givende for den enkelte underviser med mulighed for sparring om konkrete udfordringer fx i et undervisernetværk på tværs af skoler i kommunen.

I forbindelse med forankringen af undervisningen påtænker flere skoler at drosle indsatsens omfang yderligere ned. Det giver anledning til en diskussion af dosis af den videre indsats: her er spørgsmålet, hvilket omfang og indhold der skal til for, at det kan medføre et udbytte?

- Evaluator anbefaler derfor, at der tages stilling til, om undervisningens 3 moduler kan forkortes og skærpes på en måde, så de ressourcemæssigt er realistiske for skolerne at gennemføre, men så eleverne stadig opnår det ønskede udbytte.

2.1.4 WHO-5 trivselsmålingen

Evaluator vurderer, at skolerne får et positivt udbytte af brugen af opsporingsredskabet. Redskabet kan bruges på forskellig vis, men der en række greb, som kan virke fremmende for brugen.

- Evaluator anbefaler, at skolen/underviseren er ansvarlig for at tage kontakt til elever, der mistrives (score under 50), også selvom eleverne selv står for udregningen af egen score.
- Målingen kan med fordel placeres inden undervisningen, da undervisningen kan påvirke testresultaterne negativt.[8]
- Målingen kan med fordel placeres i forbindelse med skolestart eller opstart af nye hold.
- Målingen bør tilgås på en simpel måde, som ikke kræver login og forbindelse via nettet. Fx manuelt, hvor eleverne og lærerne udregner scoren sammen eller etablere en survey, hvor skolen selv har adgang til elevernes score. Ved den sidste løsning er det dog vigtigt, at skolen forinden orienterer sig i reglerne om samtykke og datasikkerhed.

2.1.5 Online element

Evalueringen viser, at onlineplatformen Skoletrivsel.dk ikke har fungeret optimalt i projektet. Samtidig foregår større og større dele af unges liv imidlertid digitalt, hvilket er nødvendigt at holde sig for øje i forbindelse med udviklingen af fremtidige indsatser.

- Evaluator anbefaler derfor, at online elementer fortsat indtænkes som koncept, men at formål, brug og synliggørelse af dette nøje gennemtænkes med fokus på, hvordan og hvem som skal få det igangsat og holde det i live.
- Evaluator anbefaler ydermere, at online elementet kobles på en eksisterende hjemmeside med yderligere indhold, som også er relevant for underviserne og/eller eleverne.

2.1.6 Kortlægning og beredskabsplan

Evaluator vurderer, at kommuner og skoler opnår et styrket samarbejde ved at kortlægge kommunens tilbud samt udvikle en beredskabsplan på skolerne. For at sikre størst muligt udbytte anbefaler evaluator, at:

- Kommunernes kortlægning gøres synlig, ved at tilbuddene fremgår af kommunens hjemmeside samt inkluderes i skolernes beredskabsplan.
- Kommunerne bør hvert år allokere midler til at vedligeholde kortlægningen, således at tilbud samt kontaktinformationer i kortlægningen løbende opdateres.
- For at sikre, at beredskabsplanen ikke bliver et skuffedokument, bør den gøres synlig fx ved at hænge den op på lærerværelset og i klasserne. Ligeledes bør beredskabsplanen introduceres til nye medarbejdere og elever.

[8] På de skoler, som gennemførte målingen elektronisk, blev den gennemført *efter* undervisningen af hensyn til evalueringen, da WHO5-trivselsmålingen var suppleret med en række opfølgende spørgsmål målrettet undervisningen.

- Det er vigtigt, at beredskabsplanen løbende opdateres. Det kan fx lægges fast ind i skolernes årshjul, at den tages op til revision hvert 2. år.

3. Projektorganisering

Der har været en række aktører involveret fra centralt hold i forbindelse med projekt Mental Sundhed og Unge, herunder Sundhedsstyrelsen som projektejer, Psykiatrifonden og Teknologisk Institut som leverandør, COWI som processtøtte og Oxford Research som evaluator af projektet. Desuden har Pædagogisk Praksis stået for opkvalificeringen samt ydet processtøtte lokalt.

Figur 2: Projektorganisering Mental Sundhed og Unge

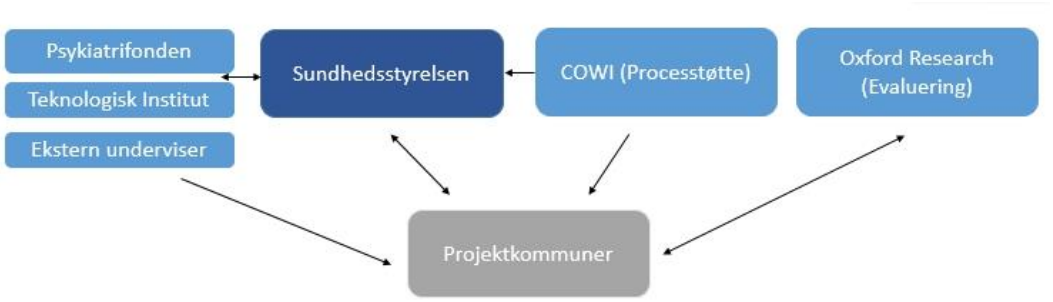

På den ene side har den brede organisering været en fordel, da alle interessenter har kunnet medvirke til den løbende udvikling, som er sket i projektet. På den måde har aktørerne kunne træde til, når det gav mening, fx virkede det mest oplagt, at underviseren på udvalgte emner også ydede processtøtte. På den anden side har de kommunale projektledere samt flere skoler løbende givet udtryk for, at det har været en udfordring at gennemskue rollefordelingen mellem de forskellige aktører, dels i forhold til processtøtte, dels i forhold til hvem de skulle henvende sig til omkring indholdsmæssige problemstillinger. Evaluator vurderer derfor, at det er vigtigt med stram styring fra projektejers side og klar information omkring rollefordeling med den brede projektorganisering.

Evaluator vurderer, at programmet med fordel kunne have haft en mindre bred projektorganisering, hvor projektkommunerne primært havde én kontaktperson. Et eksempel herpå kunne se ud som følger:

Figur 3: Generisk model for projektorganisering

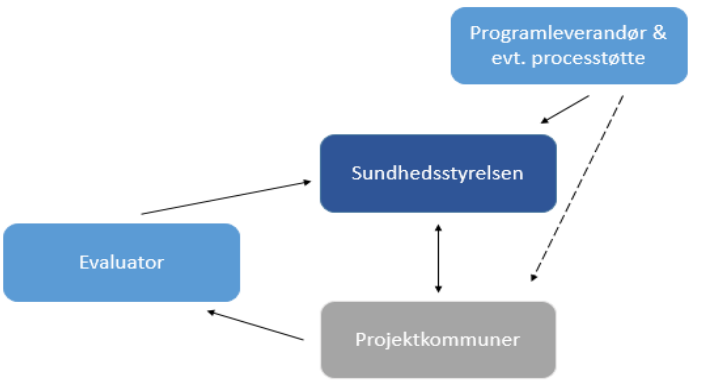

3.1 PROCESSTØTTE

Midtvejsevalueringen viste, at den tilknyttede processtøtte var anvendt i meget begrænset omfang af både kommuner og skoler. Det bundede i høj grad i, at projektkommunerne manglende konkret viden om, hvad processtøtten kunne anvendes til. Derfor blev der udsendt en oversigt over mulige problemstillinger, som proceskonsulenten kunne hjælpe med. Det viste sig imidlertid, at det på det tidspunkt gav mere mening for kommuner og skoler at få processtøtte fra den eksterne underviser, da de allerede have kontakt til ham, og da han havde viden om modulernes indhold og indblik i deres lokale kontekst.

Evaluator vurderer derfor, at det er mest hensigtsmæssigt, at eventuel processtøtte i højere grad integreres i selve programmet, således at processtøtten gives med den nødvendige indsigt i programmet samt et sektorkendskab.

3.2 ETABLERING AF PROJEKTLEDERNETVÆRK

I løbet af projektperioden har de kommunale projektledere på eget initiativ etableret et netværk, hvor de har mødtes og udvekslet erfaringer for på den måde at støtte hinanden i forhold til implementeringen af projektet. De kommunale projektledere udtrykte selv ved midtvejsevalueringen, at baggrunden for oprettelsen primært bundede i projektets lidt turbulente start, hvor det viste sig, at de konkrete krav til programmet endnu ikke var specificeret, mens kommuner og skoler stod klar til implementering. Netværket har mødtes tre gange, to gange i 2015 og en gang i foråret 2016. Ved det seneste møde aftalte de, at der ikke længere var behov for at mødes. Den tilknyttede proceskonsulent har deltaget ved et enkelt møde.

Samtlige projektledere udtrykker, at de har haft gavn af netværket. Det har givet inspiration på tværs af kommunerne (fx er mesterlæretilgangen blevet delt her) samt været med til at styrke den enkelte projektleder i forhold til lokale forhold. Netværket har givet et fælles forum for projektledere uafhængig af styregruppen. Evaluator vurderer, at netværket har været en fremmende faktor for den løbende udvikling af projektet lokalt.

På den baggrund vurderer evaluator, at Sundhedsstyrelsen fremadrettet kan indtænke et sådant netværk på tværs af de kommunale projektledere i deres styring af projekter, således at netværket bliver institutionaliseret i projektorganiseringen fra begyndelsen. Proceskonsulenten nævner ligeledes, at etablering og facilitering af et sådant netværk har været en del af vedkommendes opgaveportefølje i andre projektsammenhænge.

4. Lokal oversættelse af Programmet

I dette kapitel vil evaluator analysere den generelle modtagelse og opbakning til programmet samt gennemgå implementeringen af programmets syv elementer i hvert sit afsnit. Evaluator vil blandt andet fokusere på de lokale tilpasninger og baggrunden for disse. Formålet med afsnittet er dels at identificere tværgående tendenser og tilgange, dels fremlægge gode og dårlige erfaringer ved disse. Dette er tænkt som et muligt afsæt for de forskellige aktørers fremadrettede arbejde med lignende indsatser.

Evaluator kan helt overordnet konkludere, at der på tværs af de forskellige skoler og kommuner er gennemført en række tilpasninger af programmets elementer. Omfanget af tilpasningerne varierer. Fælles for størstedelen af skolerne er dog, at processen med at tilpasse indsatsen til skolens kontekst og elevgruppe har medvirket til et stærkt ejerskab over indsatsen. På flere skoler har tilpasningerne ydermere skabt et solidt fundament for forankring af ét eller flere af programmets elementer. Hvordan dette gør sig gældende for de enkelte elementer, vil blive udfoldet i de respektive afsnit.

Viden om elementernes oversættelse er indhentet via registreringsskemaer, casebesøg, interview med skoleleder, tovholder, underviser og elever, samt spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere, nøglepersoner og elever.

Vurderingen af udbyttet af de enkelte elementer er beskrevet i næste kapitel 5: Udbytte og forankring.

4.1 MODTAGELSE OG OPBAKNING

Ved midtvejsevalueringen kunne evaluator konkludere, at emnet mental sundhed betragtes som relevant blandt de kommunale projektledere og skoler. Målgruppen anses at være i risikozonen for dårlig mental sundhed og for frafald fra deres uddannelse. Flere informanter, herunder både de kommunale projektledere, skoleledere og undervisere, påpeger, at elever med problematikker som angst og depression er overrepræsenterede på erhvervsskoler og produktionsskoler, og at antallet af psykisk sårbare og udfordrede elever har været stigende de seneste år. Informanterne påpegede desuden, at indsatsens formål med at forebygge og aftabuisere ligeledes er relevant for målgruppen.

Ved præsentationen af projektets indhold og metode, blev det dog tydeligt, at der blandt både kommunale projektledere, skoleledere og undervisere var en stor skepsis over for programmet. Særligt fire bekymringer gjorde sig gældende:

- Faglærerne følte sig ikke kvalificerede nok til at varetage undervisningen.
- Der var en generel bekymring for elevernes reaktioner på undervisningen og trivselsmålingen.
- Undervisningsmaterialet blev vurderet for fagligt og skriftligt tungt.
- Undervisningskonceptet lægger op til klasseundervisning, hvilket kan være problematisk for produktionsskolerne.

Som det fremgår af de følgende afsnit, har skolerne efterfølgende fundet forskellige måder til at håndtere disse bekymringer. Dette er enten sket ved at justere på elementerne før start eller ved at afkræfte forestillingerne gennem afprøvning i praksis. Som en underviser på en SOSU-skole udtrykker det:

> *"(…) da jeg hørte, at jeg skulle overtage projektet, så tænkte jeg sådan lidt: Der er da ingen grund til at give dem flere redskaber til sygdomme, de kan fejle. Men jeg vil sige, under opkvalificeringen, og gennem min undervisning, så fandt jeg ud af, at det jo også kommer rigtig meget an på, hvilket fokus man selv vælger. Det kommer selvfølgelig også an på den der underviser. Men for mig handler det ikke om at sige: Fejler du muligvis noget? For mig handler det om at sige: hvordan kan jeg være opmærksom på mig selv og andre. Så jeg havde nogle fordomme, inden jeg overtog, men de blev gjort lidt til skamme." (Underviser, SOSU-skole)*

Evaluator vurderer, at der er kommet øget opbakning for projektet i takt med, at programmet er implementeret på skolerne. På de fleste deltagende skoler har der været udpeget en lokal tovholder, som har haft ansvar for at drive projektet på den enkelte skole. Ved midtvejsevalueringen svarede 45 % af tovholderne, at der var høj grad eller meget høj grad af opbakning fra dennes kollegaer. Ved slutevalueringen er dette 56 %, hvilket yderligere understøttes af projektlederne, som alle vurderer, at programmet med tiden er blevet en integreret del af flere skoler, og at der mange steder er et ønske om forankring.

Figur 4.1.1 Opbakning til projektet blandt tovholderens kolleger

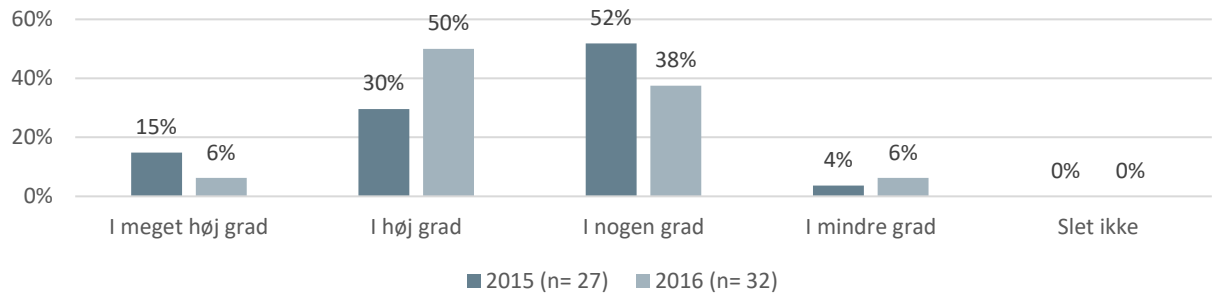

Kilde: Oxford Research, 2016, Spørgeskema blandt undervisere og nøglepersoner (n=27/32)

Evaluator vurderer, at den øgede opbakning til programmet primært skyldes, at medarbejderne via deres arbejde med elementerne har opdaget, at det ikke havde de negative konsekvenser som forventet. I en kommune fortæller projektlederen blandt andet, at skolerne oprindeligt var meget skeptiske, og hun måtte bruge meget energi på at italesætte, at der lå et krav om, at de skulle afprøve elementerne. I takt med at skolerne begyndte at arbejde konkret med programmet, gik det op for underviserne, at det ikke gjorde skade på eleverne – men tværtimod var meget brugbart for både elever og medarbejderne. Projektlederen siger:

"Pilotfasen var rigtig god til at få nogle gode erfaringer - og mange bekymringer og fordomme blev manet til jorden. Derefter tog det fart! Har fået mange positive tilbagemelding fra skolerne om, hvordan eleverne tog imod undervisningen. Før var folk meget kritiske over for WHO-5, men efterfølgende har der slet ikke været noget problem. Det sjove er, at nu er det helt naturligt." (Kommunal projektleder)

En anden årsag til den øgede opbakning til programmet er, at det tog relativt lang tid, før flere af skolerne kom rigtig i gang med programmet. Dette skyldtes en længere tilpasningsproces, som foregik ude i kommuner og på de enkelte skoler. Hvor nogle skoler prøvede sig frem og tilpassede løbende, var der andre skoler, som ønskede en færdig model, før de kunne gå i gang. Den manglende opbakning ved midtvejsmålingen har derfor været præget af, at ikke alle skoler var gået i gang på tidspunktet for spørgeskemaundersøgelsen. Ved slutevalueringen er programmet derimod blevet afprøvet på samtlige skoler.

Projektledernes logbøger understøtter denne tendens. Som det fremgår i figur 4.1.2 herunder, sker der en markant vækst i skolernes engagement over tid. Ved slutevalueringen vurderer projektlederne, at 13 skoler i *meget høj grad* er engageret i projektet, hvilket er mere end en tredobling siden midtvejsevalueringen.

Figur 4.1.2 - Projektleders vurdering: I hvor høj grad uddannelsesstedet er engageret i projektet (n=24)

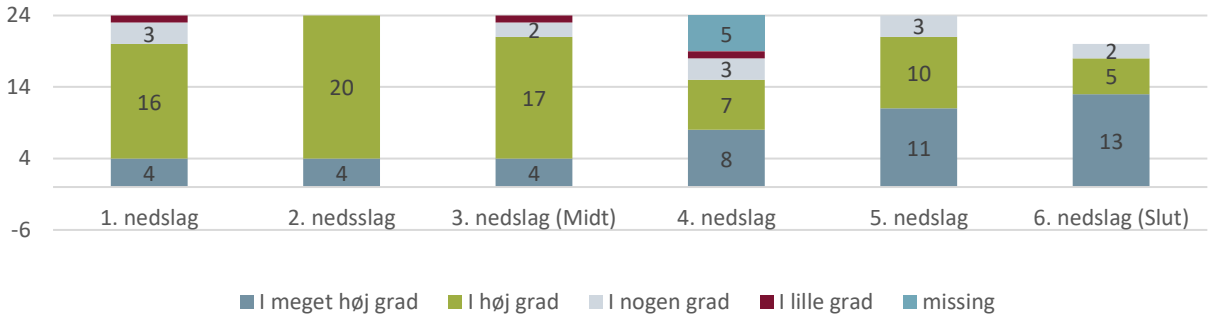

Kilde: Oxford Research, 2016, Projektledernes logbøger (n=24). Der indgår ikke data fra fire skoler i 6. nedslag, fordi de ikke ønskede at fortsætte i projektet ud over den oprindelige projektperiode. De øvrige 20 skoler valgte at fortsætte i en forlænget periode på seks måneder. I forbindelse med 3. nedslag manglede projektlederen at registrere dette ved fem skoler (missing).

Også i forhold til ledelsesopbakning er billedet positivt. Sammenligner vi resultaterne fra slutevalueringen med dem fra midtvejsevalueringen, ses der et lille fald i andelen af tovholdere, som vurderer, at der er *meget høj grad* af opbakning fra deres leder. Dette vurderer evaluator dog skyldes, at programmet flere steder er gået over i driftsfasen, hvilket indebærer mindre grad af lederinvolvering. Ledernes opbakning vurderes dog fortsat meget positivt, og andelen af tovholdere, som enten svarer, at der er høj grad eller meget høj grad af opbakning, er steget med 9 procentpoint siden midtvejsevalueringen.

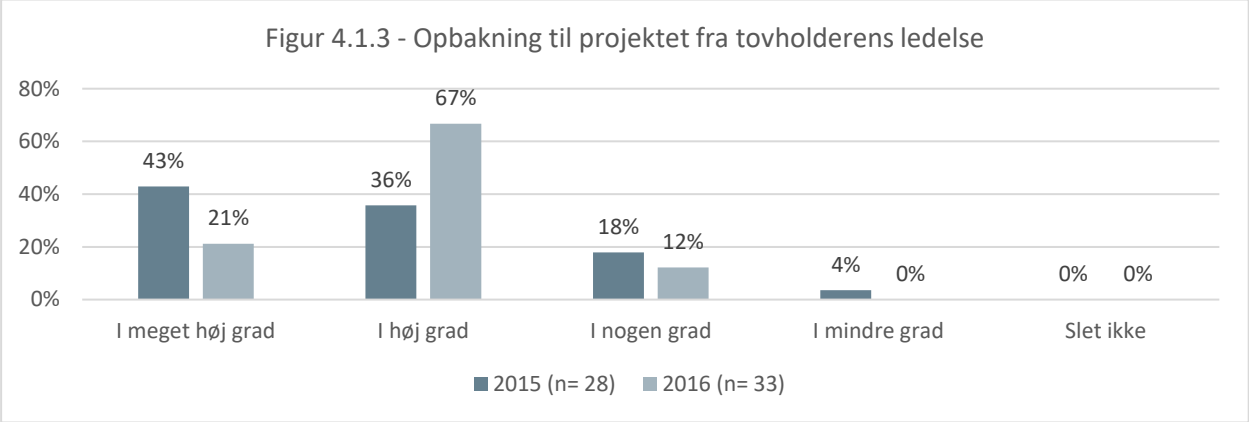

Kilde: Oxford Research, 2016, Spørgeskema blandt undervisere og nøglepersoner (n=27/32)

4.2 AFDÆKNING AF UDDANNELSESINSTITUTIONERNES BEHOV OG RESSOURCER

Som led i programmet er der ved start gennemført en afdækning af uddannelsesinstitutionernes behov og ressourcer i forbindelse med undervisning om fremme af mental sundhed og forebyggelse af angst og depression, samt hvilke kompetencer personalet havde brug for at få udviklet.

Afdækningen var tiltænkt som forberedelse af Psykiatrifondens tilrettelæggelse af opkvalificering og undervisningsmoduler, hvilket dog ikke blev gjort, da de ved afdækningens afslutning allerede var langt i udviklingen af programmets form og indhold. Afdækningen var derudover tiltænkt som input til uddannelsesinstitutionernes arbejde i projektet, da afdækningen skulle spille sammen med skolens beredskabsplan og kommunernes tilbud. Det vil sige, afdækningen af, hvorvidt der var overensstemmelse mellem, hvad behovet er, hvad de gør på skolerne, og hvad de skal og kan tilbyde som skole og som kommune. Evaluator kan konkludere, at dette har fundet sted i forskellig grad. Enkelte informanter nævner afdækningen som givende i forhold til deres arbejde i projektet, mens andre giver indtryk af, at de finder den mindre relevant.

4.3 KORTLÆGNING AF OFFENTLIGE OG PRIVATE TILBUD

Som led i projektet er der blevet gennemført en kortlægning af de offentlige og private tilbud til psykisk sårbare unge i kommunen samt procedurer for henvisning. Formålet med kortlægningen er at skabe overblik over kommunens tilbud, således at både undervisere og elever kan vide, hvor de kan søge hjælp ved symptomer på psykisk mistrivsel. Det er uddannelsesinstitutionernes opgave at formidle denne viden om tilbud til eleverne. Samtidig skal kortlægningen gavne kommuner og uddannelsesinstitutioners dialog.

Baseret på data fra registreringsskemaerne har samtlige kommuner gennemført en kortlægning af offentlige og private tilbud. I en enkelt kommune tog processen længere tid, da de ønskede at kvalitetssikre samtlige tilbud, som blev inddraget i kortlægningen, hvilket betød, at den først var udarbejdet i 2016.

I flere kommuner er kortlægningen samlet på en hjemmeside, hvor både skolens aktører og elever kan opsøge viden om eksisterende tilbud. Andre steder indgår kortlægningen som del af skolens beredskabsplan. To projekter har valgt at få Ungekompasset til at påtage sig opgaven med at opdatere kortlægningen

I et enkelt projekt fortæller projektlederen, at kortlægningen gav anledning til frustration. Dette skyldes, at den ene af samarbejdskommunerne manglende engagement til at handle på baggrund af de informationer, kortlægningen gav. De fik med andre ord viden om en række mangler i kommunens tilbud, uden at der efterfølgende blev gjort noget for at ændre på dette. På baggrund af denne erfaring vurderer evaluator, at der er behov for, at kommuner forud for kortlægningen forpligter sig til at anvende den aktivt som arbejdsredskab fremadrettet såvel som at allokere midler til at vedligeholde kortlægningen i årerne efter.

4.4 BEREDSKABSPLAN

Som del af programmet leverer Psykiatrifonden støtte og redskaber til at udforme en beredskabsplan. Planen har til formål at specificere, hvilke politikker og procedurer uddannelsesinstitutionen har i forhold til at håndtere, når en elev har det svært. Planen skal udvikles som del af arbejdet med at fremme elevernes mentale sundhed og forebygge forekomsten af angst og depression. Planen skal bl.a. sætte rammen for en dialog blandt personale og ledelse og definere konkrete aftaler for den enkelte medarbejders rolle i forhold til at håndtere psykisk sårbarhed eller mistrivsel blandt eleverne.

I projektperioden har 23 ud af 24 skoler udarbejdet eller revideret en beredskabsplan. På den sidste skole er beredskabsplanen pt. undervejs. På flere skoler havde de i forvejen en beredskabsplan. Nogle steder var beredskabsplanen ikke nedskrevet, men lå på lærernes rygrad, mens den andre steder var nedskrevet, men måske ikke helt opdateret og et skuffedokument.

Eleverne kan med fordel indgå i dels udarbejdelsen af beredskabsplanen, dels som aktør i beredskabsplanen. Dette har dog ikke været tilfældet på de deltagende skoler. Kendskabet blandt eleverne til skolens beredskabsplan er ligeledes vigtigt. Dette kendskab er på flere skoler blevet formidlet i undervisningen af eleverne.

4.5 OPKVALIFICERING AF UNDERVISERNE

Opkvalificeringen af undervisere har til hensigt at give de ansatte på skolerne forståelse for projektets formål samt at klæde dem på til at varetage undervisningen i mental sundhed og unge ved hjælp af Psykiatrifondens undervisningsmaterialer. Derudover har opkvalificeringen også til formål at forberede de ansatte på at skulle varetage trivselsmålingerne og de efterfølgende samtaler med eleverne.

Opkvalificeringen er afholdt af tre omgange. Den anden og tredje gang blev initieret, fordi der efter første omgang fortsat var et udtalt behov for øget opkvalificering.

På den første opkvalificering deltog i alt 397 medarbejdere. Ifølge registreringsskemaerne var der en høj deltagelsesprocent på halvdelen af skolerne. Her deltog mellem 75-100% af skolens medarbejdere. På 8 skoler deltog under 25% af medarbejderne. Som det fremgår af figur 5.4 herunder, har 16 skoler

valgt medarbejdere fra hver faggruppe til at deltage i opkvalificeringen. På seks skoler deltog alle skolens ansatte. På de øvrige skoler deltog udvalgte ansatte fra særlige hold eller med særlige pædagogiske kompetencer eller høj grad af elevkontakt.

Til den opfølgende opkvalificering deltog ca. 131 ansatte. Her deltog kun særligt udvalgte nøglepersoner, som skolerne havde besluttet som værende dem, der skal varetage undervisningen.

Evaluator vurderer, at det fremadrettet kan være en god ide at lave en lignende opdeling af opkvalificeringen, således at alle skolens medarbejdere får indblik i indsatsens formål og elementer. På baggrund af erfaringerne fra dette projekt anbefaler evaluator dog, at man på den første opkvalificering – den målrettet alle skolens medarbejdere – forholder sig meget overordnet til projektets elementer. En mere dybdegående beskrivelse af undervisningens indhold bør således forbeholdes til den efterfølgende opkvalificering, som er målrettet de personer, som skal varetage undervisningen og øvrige nøglepersoner.

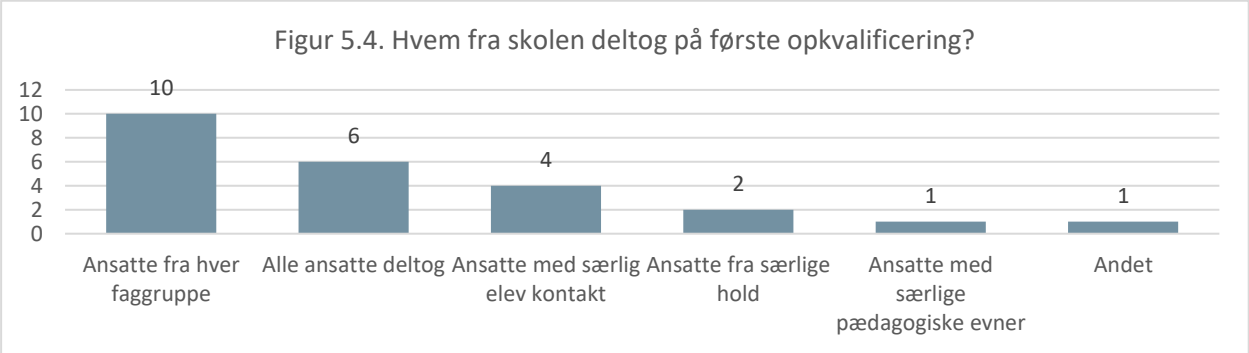

Kilde: Registreringsskemaer, Oxford Research, 2016 (n=24)

I midtvejsevalueringen kunne evaluator konkludere, at der efter anden opkvalificering fortsat var en stor andel af de ansatte, som vurderede, at opkvalificeringen kun i mindre grad havde klædt dem tilstrækkeligt på. I spørgeskemaundersøgelsen svarede kun 49 % af lærerne, at opkvalificeringen *i meget høj grad* eller *høj grad* gav dem forståelse for projektets formål og indhold. 43 % af lærerne svarede, at de i nogen grad fik forståelse for projektets formål og indhold. 8 % vurderede, at det kun i mindre grad eller slet ikke gav den nødvendige forståelse. Ydermere vurderede hele 64 %, at opkvalificeringen i mindre grad eller slet ikke klædte dem på til at varetage undervisningen.

I de kvalitative interviews ved slutevalueringen vurderer projektlederne og underviserne, at underviserne på opkvalificeringen var kompetente, men at opkvalificeringen burde være mere omfattende i både omfang og indhold. Behovet for yderligere opkvalificering skyldtes, at mange af underviserne på de involverede skoler følte sig usikre på at skulle undervise i så tunge emner som angst og depression på baggrund af en forholdsvis kort opkvalificering. De efterspurgte derfor mere oplæring i den konkrete formidling af materialet samt håndtering af eventuelle reaktioner hos eleverne eller dem selv, som en produktionsskoleleder udtrykker det:

Summen er vel nogenlunde, som den skal være – med det ekstra vi har fået. Men der hvor vi har spottet et behov undervejs, var et behov for supervision af personalet. Hvordan håndterer vi det skisma, der er mellem det private, personlige og det professionelle? På det fagfaglige er summen af opkvalificeringen god nok. Men på det personlige/følelsesmæssige/psykiske områder kunne der godt have været mere. (Leder, produktionsskole)

Flere kommuner har derudover forsøgt selv at kompensere for den manglende ekstra opkvalificering. I en af kommunerne har den kommunale projektleder selv taget sig af at videreudvikle undervisernes kompetencer inden for området. I en anden kommune har den kommunale projektleder valgt at benytte en anden ekstern underviser (finansieret af de involverede skoler) for at styrke viden, færdigheder og personlige kompetencer på området. I andre kommuner har de vurderet, at det er en mesterlærer, som skal varetage undervisningen, fx en ekstern projektmedarbejder, således at yderligere opkvalificering af underviserne finder sted løbende i projektet.

I 2015 blev tredje opkvalificering afholdt. Denne tog udgangspunkt i de enkelte kommuners behov. Kommunerne havde i den forbindelse i høj grad fokus på det processuelle. Opkvalificeringen fokuserede i flere kommuner på, hvordan underviserne kan varetage undervisning og trivselssamtaler, samt hvordan de kan passe på sig selv i opgaven og adskille de forskellige roller som underviser i mental sundhed og almindelig lærer. I flere kommuner tog de udgangspunkt i konkrete cases eller eksempler fra undervisernes virkelighed. Ifølge projektlederne var der generelt stor tilfredshed med dette forløb:

"Det er fint med en fælles opkvalificerings/intro dag, men derefter bør man få noget mere processuelt. Måske skulle der laves en guide i forhold til, hvordan man kan gribe opkvalificeringen an. Det er naivt at tro, at én opkvalificeringsgang er nok. Det kræver tid. Det ville have været rart med en plan over processen for, hvordan underviserne kan klædes på. Så man ved, hvor meget der skal til, så man ikke prøver sig frem i blinde (som os)." (Kommunal projektleder)

Evaluator vurderer, at Sundhedsstyrelsens beslutning om at udbygge opkvalificeringen har været god. Erfaringerne fra projektet peger på, at der er behov for, at opkvalificeringen gennemføres af flere omgange, så underviserne undervejs i projektet kan få genbesøgt formål og metode. Evaluator vurderer ydermere, at underviserne finder det meget brugbart at tage udgangspunkt i konkrete erfaringer eller eksempler.

4.6 UNDERVISNINGSKONCEPTET

Undervisningskonceptet består af tre moduler:

- Modul 1: Unge, Mistrivsel og Mental Sundhed
- Modul 2: Depression
- Modul 3: Angst

Til hvert af de tre moduler hører en PowerPoint-præsentation med slides, som indeholder information om det pågældende emne, spørgsmål til diskussioner i plenum, gruppeøvelser, filmklip samt handlingsanvisninger til eleverne.

4.6.1 Justering af indhold

På næsten alle skoler har de tilpasset undervisningens indhold. Tilpasningerne er gennemført med fokus på elevgruppens konkrete behov og kompetenceniveau.

Evaluator kan konkludere, at materialernes niveau opleves meget forskelligt afhængig af skoletypen. På SOSU-skolerne fandt underviserne generelt materialet anvendeligt, men at det var emner, de i forvejen arbejdede med i den almindelige undervisning. Undervisningsmaterialet bidrager derfor ikke med meget ny viden ifølge disse undervisere.

På både erhvervsskoler og produktionsskoler vurderer de omvendt, at materialerne er på alt for højt niveau til, at eleverne kan få udbytte af dem. Dette gør sig især gældende på produktionsskoler, hvor de bl.a. påpeger, at slideshowet dels er for teksttungt, og dels for teoretisk for elevgruppen. På produktionsskolerne ser evaluator generelt en tendens til, at de fravælger dele af undervisningsmaterialet til fordel for en mere dialogbaseret tilgang, hvor emnet belyses på anden vis. Som underviseren herunder påpeger, har denne tilpasning været nødvendig, fordi klasseundervisning ikke praktiseres på produktionsskolerne. Der har derfor været et stort behov for tilpasning af både form og indhold.

"Vi var kritiske første gang, jeg blev præsenteret for det, fordi materialet var beregnet til at lave klasseundervisning, og vi laver ikke klasseundervisning. Så hvordan er det lige, at vi får det passet ind i vores hverdag? Det påpegede jeg også på første dag, for jeg synes ikke lige det gav mening. Det gjorde så, at vi fik sådan lidt en slingrekurs i starten, hvor vi prøvede at lave vores egen model ud fra de her overvejelser". (Underviser, Produktionsskole)

Tilpasningerne kommer til udtryk på mange måder. På én produktionsskole har de eksempelvis erstattet slideshowet med en række refleksionsøvelser fra et andet materiale, mens de på én anden produktionsskole tager udgangspunkt i film fra "En-af-Os"-kampagnen.

" Det er for tørt for vores elever, hvis man skal kigge op på skærmen med tekst hele tiden (…) Og de er bare ikke ret gode til at læse. Da jeg så fandt frem til de film [fra "En-af-Os"], det er noget der fænger dem lige med det samme. De her film er mere spændende [end dem fra programmet]". (Vejleder/Underviser, Produktionsskole)

Også på erhvervsskolerne er der sket tilpasninger af materialet. Udfordringen er dog, at der på disse skoler ofte er mange forskellige elevtyper med forskellige behov. Aldersmæssigt er der stor forskel på elever fra henholdsvis grundforløb 1 - og grundforløb 2, hvilket ifølge underviserne har stor betydning

for deres evne til at drøfte emnerne i plenum. En anden interessant pointe er, at der kan være stor forskel mellem faglinjerne.

Evaluator vurderer, at emnerne fra undervisningsprogrammet stadig belyses, ligesom eleverne fortsat bliver opmærksom på egen og andres trivsel samt eksisterende handlemuligheder. Til gengæld belyses diagnoserne ikke i samme grad som oprindeligt tænkt i programmet. Der er således mindre vægt på viden om symptomer og risikofaktorer og større vægt på selvrefleksion og handling. Generelt er der mange, både kommunale projektledere og undervisere, som har været kritiske over for materialets fokus på sygdom og diagnoser frem for en mere ressourceorienteret tilgang med fokus på fx robusthed, sociale relationer, fællesskab og trivsel generelt.

Tilpasning af undervisningsindholdet er i nogen projektkommuner sket i tæt samarbejde med den kommunale projektleder. I andre kommuner har kommunen rådgivet skolerne, men har ikke været direkte involveret i beslutningerne vedrørende tilpasningerne.

4.6.2 Temadag, klasseundervisning og workshops

Det er evaluators vurdering, at undervisningen generelt gennemføres som klasseundervisning i mere eller mindre tilpasset form. Der er dog også flere eksempler på helt andre undervisningsformer, også denne tilpasning er begrundet med elevgruppens behov og kompetencer.

Et eksempel på en særlig tilgang findes på en erhvervsskole, hvor de har valgt at gennemføre undervisningen som en workshop i faget sundhed og samfund med forskellige poster. På skolen arbejder de med motivationspædagogik, og for dem er det vigtigt, at der er variation i undervisningen, så alle elevtyper tilgodeses. Én af posterne tager udgangspunkt i Psykiatrifondens materiale og har til formål at informere eleverne om mistrivsel og de psykiatriske diagnoser. De øvrige poster er mere aktive og inkluderer blandt andet en quiz, hvor eleverne konkurrer i viden om blandt symptomer, fordomme og handlemuligheder. Dagen inkluderer også et besøg fra headspace, hvor frivillige fortæller deres historie og en session om arbejdsmiljø.

Evaluator vurderer, at denne forskelligartede undervisning kan give anledning til, at eleverne kan indgå på forskellig vis i undervisningen. Eksempelvis observerede evaluator en elev, som ellers havde forholdt sig meget passiv på de andre poster, pludselig blive meget aktiv på den post, som bestod af en quiz. Undervisningen havde dog den svaghed, at der ikke var plads til, at eleverne selv åbnede op. Dette skyldtes blandt andet, at undervisningen blev afholdt for meget store grupper, at eleverne var forholdsvis unge, og at undervisningen blev afholdt som del af deres introforløb. De kendte således ikke hinanden særlig godt.

En anden og meget anderledes tilgang oplevede evaluator på en produktionsskole. Her havde de valgt at gennemføre undervisningen i meget små intime hold på 6-7 elever. I stedet for at tage udgangspunkt i Psykiatrifondens materialer valgte underviseren at vise små film, som eleverne efterfølgende drøftede internt. Denne tilgang var mere intim og gav i højere grad mulighed for dialog og åbenhed om personlige udfordringer.

På en anden produktionsskole tog de udgangspunkt i en række øvelser, hvor eleverne bringer sig selv i spil. Fokus ligger ikke på at formidle viden om diagnoser og symptomer, men snarere at få eleverne til at reflektere over personlige strategier, opmærksomhedspunkter og handlemuligheder.

Observation af en undervisning

Øvelse 1 præsenteres: der ligger en masse laminerede A4 ark med forskellige motiver "Mentale kort". Hver elev skal vælge 2 kort, der symboliserer noget, som er godt for dem. Den ene underviser hjælper en elev, som har svært ved at finde et kort. Den anden underviser spørger interesseret forskellige elever, om de kan finde et kort og giver dem inspiration og forslag.

De stiller sig i en rundkreds, og underviseren starter med at præsentere sine kort, som symboliserer søvn og kærlighed. Bruger det som anledning til at spørge ind til elevernes søvnvaner. Eleverne byder ind: En sover for meget og en sover dårligt pga. mareridt. Underviseren spørger, om de kender søvnrådene og gennemgår rådene. En elev byder ind med et godt råd.

Eleverne har valgt kort med temaerne familie, motion, tegne, alene-tid, musik, venner. Eleverne får sat ord på, hvad der er godt for deres mentale sundhed. Underviseren spørger ind og associerer elevernes fortællinger til det sunde i at grine og dyrke motion.

(Observationsnoter, Produktionsskole)

4.6.2.1 Omfanget af undervisningen

Flere skoler har i løbet af projektperioden justeret antallet af undervisningstimer og/eller moduler for undervisningen. På en række skoler ser evaluator blandt andet, at de tre moduler er lagt sammen til én eller to gange. En underviser forklarer denne beslutning med, at det for ressourcekrævende at gennemføre undervisningen af tre omgange. Andre påpeger, at der generelt er for mange gentagelser på tværs af de tre moduler, og hvis det fjernes, er der ikke nok indhold til at fylde tre undervisningsgange.

Et vigtigt opmærksomhedspunkt i forhold til produktionsskolerne er, at de, modsat de øvrige skoler, har løbende optag af elever. Forløbene, som eleverne gennemgår på skolen, kan ligeledes variere i tid. Denne specifikke kontekstbetingelse betyder, at det er en logistisk udfordring at få alle elever igennem tre moduler. Der er forskellige måder, hvorpå produktionsskolerne håndterer denne udfordring. På én skole gennemfører de undervisningen fast 2 gange årligt, og på en anden produktionsskole udvælger de enkelte elever, som de vurderer har behov og motivation for at deltage – blandt andet med udgangspunkt i trivselsmålingerne. Begge steder kan det ske, at en elev ikke modtager undervisningen, eller at en elev deltager i undervisningen flere gange.

"Der er forskellige måder at gå til opgaven på også lokalt. Her på skolen har vi kørt undervisningen 2x årligt – og dét agter vi at blive ved med. Underviseren har rettet materialet til, så det passer til hende og til de elever, hun har skullet undervise. Og det kan være, at det bliver rettet til igen om et år – det ved man ikke. Vi bruger det som dynamisk oplæg/undervisning – for hvis målgruppen ændrer sig, skal materialet også ændres. (Leder, Produktionsskole)

Evaluator kan på baggrund af det eksisterende datagrundlag ikke vurdere, hvilken dosis der er nødvendig for at opnå et givende resultat. Det afhænger af skolens organisering og fokus med undervisningen, samt hvilke målsætninger de har opstillet forløbet. Oxford Research vurderer dog, at det vil være hensigtsmæssigt for hhv. Sundhedsstyrelsen og Psykiatrifonden at få drøftet, hvorvidt tre moduler fortsat er realistisk, eller om der skal opstilles andre krav til omfang og dosis i det videre arbejde med programmet eller lignende programmer. Det vil sige, hvorvidt undervisningsmodulerne skal være fleksible, så skolerne kan tilpasse modulerne efter behov afhængig af hvilken skole, hvilken linje, hvilken elevgruppe, der arbejdes med.

4.6.3 Underviseren skal selv være motiveret for opgaven

Programmet er udviklet med henblik på, at det er faglærerne, som skal varetage undervisningen. Allerede tidligt i projektet blev det dog tydeligt, at der er en række udfordringer forbundet med denne model. Faglærerne vurderede ikke, at de havde de nødvendige faglige kompetencer til at undervise i emner som depression og angst.

Evaluator kan ydermere konkludere, at der på erhvervsskoler og produktionsskoler er en stærk faglig identitet blandt medarbejderne, som strider mod projektet. Flere projektledere fortæller blandt andet, at medarbejdere med håndværkerbaggrund ikke ser det som deres opgave at adressere mistrivsel. Her er det vigtigt at påpege, at medarbejderne på disse skoler ofte rekrutteres ud fra deres fagspecifikke kompetencer. Der er ikke nødvendigvis samme forventning til pædagogisk erfaring. Flere faglærere har derfor ikke ønsket at varetage undervisningen. I stedet varetages undervisningen på flere skoler af vejleder, elev coach, rådgiver eller psykolog.

På tværs af de 24 skoler kan evaluator overordnet identificere tre modeller:

1) **Undervisningen varetages af en vejleder, elevcoach eller lign**

På en lang række skoler varetages undervisningen af en vejleder. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen fra 2016 var 38 % af underviserne i Mental Sundhed og Unge enten vejleder, elevcoach[9], rådgiver eller anden aktør med lignende kompetencer. På flere skoler blev denne løsning valgt, fordi faglærerne ikke selv ønskede at undervise.

Evaluator vurderer, at der er en række fordele ved at lade vejledere eller lignende varetage undervisningen. Først og fremmest er de vant til at gå i dialog med elever om svære emner. De har derfor ikke samme grad af bekymring som hos mange faglærere. Derudover fortæller flere vejledere og elevcoaches, at de igennem undervisningen får etableret en tættere relation med eleverne. Dette medvirker blandt andet til, at eleverne finder det mindre grænseoverskridende at henvende sig med problemer efter undervisningen.

[9] Elevcoach er en betegnelse for en medarbejder på erhvervsskoler, som har til opgave at hjælpe eleverne med at løse problemer, som kan blokere for gennemførsel af uddannelsen, fx personlige problemer, trivsel, boligsituation, misbrug mv.

Ulempen ved denne model er, at vejledere/coaches ikke nødvendigvis har samme kendskab til eleverne som en almindelig faglærer. Dette afhænger dog i høj grad af skolens størrelse og tilbud. På de små skoler – som eksempelvis produktionsskoler – oplever evaluator, at vejlederen har en nær relation til eleverne i forvejen. Dette skyldes også, at produktionsskoleelever løbende har samtale med en vejleder som del af deres skoleforløb. På de større skoler er dette ikke altid tilfældet, medmindre eleven i forvejen modtager rådgivning af vejlederen. Her er der dog en tendens til, at en af klassens lærere også deltager i undervisningen. Denne kombination vurderer evaluator er meget velfungerende.

2) Undervisningen varetages af ekstern aktør – evt. suppleret af faglærer/vejleder

På enkelte skoler varetages undervisningen af en ekstern aktør med stort fagligt kendskab til området. Denne løsning ser evaluator blandt andet gøre sig gældende i kommuner, hvor der eksisterer en lokal indsats målrettet samme målgruppe. Fordelen ved denne model er, at underviseren har meget stærke kompetencer. Ulempen er deres manglende kendskab til eleverne. Evaluator har dog set flere eksempler på, at dette opvejes ved, at en vejleder eller faglærer er med til at afholde undervisningen. Som det fremgår i citatet herunder, bidrager denne kombination til, at faglæreren kan bruge sit kendskab til eleverne i praksis, men at det samtidig giver stor tryghed at vide, at der er en fagligt kompetent person tilstede, som kan sikre høj kvalitet i undervisningen.

"I forhold til selv undervisningen, så er det også rart at vide, at der sidder en fagligt funderet, skide dygtige medarbejder, som ved meget om emnet. Ligesom i dag hvor jeg går ind og tager noget af undervisningen. Hvis jeg siger noget, der er forkert, kan hun lige med det samme rette op på det. Det har jeg det rigtig godt med. Jeg er helt tryg ved, at [den eksterne aktør] er der. Jeg har til gengæld et godt kendskab til eleverne." (Underviser, produktionsskole)

På en af de skoler, hvor de har anvendt denne model, har det desuden medvirket til, at der er etableret et formelt samarbejde mellem skolen og den eksterne aktør, hvilket betyder, at de nu har en psykolog tilknyttet skolen to gange om ugen.

3) Undervisningen varetages af faglærer

Der er også flere eksempler på skoler, hvor undervisningen varetages af udvalgte faglærere. Der er dog ingen skoler, hvor samtlige faglærere selv underviser deres hold/egen klasse. I stedet har ledelsen på disse skoler valgt én eller flere faglærere med de nødvendige kompetencer eller den nødvendige motivation til at varetage undervisningen på hele skolen.

Det er evaluators vurdering, at det kan være givende, at undervisningen varetages af faglærere. Det kræver dog, at vedkommende har de rette forudsætninger og rammevilkår. Det handler fx om, at vedkommende selv er motiveret for opgaven og ikke bare får den tildelt. Evaluator kan samtidig konstatere, at flere af de faglærere, som underviser, har et eller andet personligt forhold eller en viden, som gør dem oplagte til opgaven. Der skal dog stadig sikres en solid opkvalificering. Dette gælder både i forhold til det faglige indhold, men også i høj grad i forhold til, hvordan de skal håndtere elevernes og egne reaktioner. Dette kan blandt andet ske via et mesterlæreforløb, hvor faglæreren har

mulighed for at se en erfaren person gennemføre undervisningen. Endelig er det vigtigt, at underviseren har mulighed for sparring og supervision. Det anbefales desuden, at der altid er to undervisere til stede. Dette er en mulighed for, at klassens/holdets egen underviser er tilstede.

Evaluators vurdering bakkes op af ét eksempel på en skole, hvor næsten ingen af disse forudsætninger er tilstede. Her gav underviserne bl.a. udtryk for, at de følte sig dårligt rustet til opgaven, og at de følte sig ukomfortable, når eleverne åbnede op og fortalte om personlige problemer eller erfaringer i den undervisning, som evaluator observerede. Underviserne gav også udtryk for, at de var usikre på formålet og ikke var overbevist om, at deres undervisning var til gavn for eleverne.

"Jeg er ikke sikker på, at det er en god ide at undervise i det her. Jeg er heller ikke sikker på, at det er en god ide med os [som undervisere]. Det har været okay, men også super hårdt, nogle gange har jeg tænkt, at eleverne jo nærmest ved mere end mig - de har jo været det hele igennem selv." (Underviser, produktionsskole)

Det er således altafgørende, at faglærerne har de rette forudsætninger og rammevilkår, hvis denne model vælges.

4.7 REDSKAB TIL TIDLIG OPSPORING (WHO-5 TRIVSELSMÅLING)

Som et led i indsatsen indgår det validerede opsporingsredskab WHO-5. Formålet med brugen af WHO-5 er, at lærerne og underviserne tidligere opsporer elever, der mistrives.

I projektperioden er der registreret 2063 trivselsmålinger. Heriblandt scorer 21% under 50 og er dermed i risiko for depression eller stressbelastning.

Tolkning af pointtal (WHO-5):	
Pointtal mellem 0-35:	Der kan være stor risiko for depression eller stressbelastning
Pointtal mellem 36-50:	Der kan være risiko for depression eller stressbelastning
Pointtal over 50:	Der er ikke umiddelbart risiko for depression eller stressbelastning

Ved midtvejsevalueringen vurderede evaluator, at der på flere skoler var skepsis over for redskabet til tidlig opsporing (WHO-5 trivselsmålingen). Der var derfor flere skoler, som slet ikke anvendte det. Den primære kritik af trivselsmålingen var, at skolerne frygtede, at eleverne ville få øget mistrivsel af at besvare spørgeskemaet, og at resultaterne fra målingen var upålidelige. Efter midtvejsevalueringen er der dog flere skoler, som er begyndt at bruge redskabet systematisk. Tilbagemeldingen fra både projektledere og undervisere er, at det generelt er meget brugbart. De bekymringer, som skolerne havde vedrørende trivselsmålingen, viste sig at være ubegrundede for størstedelen af skolerne, og i forbindelse med slutevalueringen nævner undervisere og ledere på flere skoler specifikt trivselsmålingen som et redskab, de gerne vil forankre fremadrettet.

"Jeg har fået mange positive tilbagemelding fra skolerne om, hvordan eleverne tog imod undervisningen. Før var folk meget kritiske overfor ***who-5,*** *men efterfølgende har der slet ikke været noget problem. Det sjove er, at nu er det helt naturligt." (Kommunal projektleder)*

4.7.1 Forskellige tilgange til gennemførelse af trivselsmålingen

Evaluator kan konkludere, at skolerne arbejder forskelligt med WHO-5 trivselsmålingen. På nogle skoler gennemføres målingen i forbindelse med undervisningen i Mental sundhed og unge. På andre skoler gennemføres den ved skolestart eller i forbindelse med en vejledersamtale.

En række skoler har fravalgt at gennemføre spørgeskemaet via online platformen. De gennemfører i stedet målingen på papir og beregner selv scoren. Argumentet for denne løsning er, at de dels kan få udregnet scoren med det samme, og dels at det er nemmere at udfylde end på online platformen. Det er også evaluators vurdering, at online platformen medvirker til, at det er unødvendigt besværligt for eleverne at udfylde trivselsmålingen. I forbindelse med observationerne oplevede evaluator, at elever opgav undervejs, fordi der var så mange trin for at komme ind i selve undersøgelsen, fx at de skal oprette en profil først.

Evaluator vurderer, at der er både fordele og ulemper ved de forskellige måder at gennemføre trivselsmålingen. Disse afhænger i høj grad af skolens størrelse og relationen mellem eleverne og vejlederne på skolen. Online versionen har en fordel på store skoler, hvor der ikke er ressourcer til at tage individuelle samtaler med hver enkelt elev. Evaluator vurderer modsat, at de på mindre skoler, hvor vejleder og elev i forvejen har en tæt relation, med fordel kan anvende trivselsmålingen som redskab til dialog.

På en af skolerne erfarede de, at det havde stor betydning for målingen, om de gennemførte den før eller efter undervisningen i mental sundhed. Hvis undersøgelsen blev gennemført efter undervisningen, var der væsentlig flere elever, som scorede lavt. Som underviseren fortæller:

"Det viste sig, at der var betragteligt flere, der slog ud på WHO-5 testen i starten, end der gør nu. Jeg tror, at det faldt med omkring 50 %. Der var rigtig mange, der kom hen til mig og henvendte sig efterfølgende i starten på et forkert grundlag." (Elevcoach, Teknisk skole)

Denne erfaring indikerer, at trivselsmålingen bør gennemføres forud for undervisningen, så målingen ikke påvirkes unødigt. Det påpeger ydermere en anden pointe, som er, at trivselsmålingen ikke kan stå alene, men altid skal suppleres gennem en samtale med vejleder eller lign.

4.7.2 Trivselssamtalerne

Som led i indsatsen tilbydes de elever, der opnår en score på 50 eller derunder, en trivselssamtale med en underviser, lærer eller anden nøgleperson på skolen. Ud fra de kvalitative interviews, som evaluator har gennemført med tovholderne, tager de fleste elever, der tilbydes en trivselssamtale, imod tilbuddet.

På de skoler, som gennemfører trivselsmålingen i forbindelse med en vejledersamtale, gennemføres trivselssamtalen med det samme. Evaluator kan derfor ikke vurdere, om eleven var motiveret for samtalen som følge af målingen.

På en produktionsskole anvendes scorerne ikke kun som udgangspunkt for trivselssamtaler, men som generelt redskab for samtlige ansatte i deres daglige arbejde med eleverne. På denne skole gennemføres WHO-5 trivselsmålingen som led i en generel screening af eleven forud for start.

"Hvis der er nogen elever, som slår ud på screeningerne, så giver [en medarbejder] en fyldig rapport til værkstedslederen med nogle konkrete anbefalinger til, hvad man skal være opmærksom på." (Skoleleder, produktionsskole).

Resultaterne fra screeningen bruges efterfølgende til at målrette de ansattes arbejde med den enkelte elev. Hvis eleven har særlige trivselsproblematikker, kontaktes den psykolog, som i kraft af projektet er blevet tilknyttet skolen. Denne tilgang har ifølge skolelederen medvirket til, at langt flere elever kommer i job eller uddannelse, fordi der hurtigere bliver taget hånd om deres udfordringer.

På én erhvervsskole har man efter projektperioden valgt at ændre tilgangen således, at det er eleverne selv, som beregner trivselsscoren. De opfordres derefter til selv at henvende sig til skolens rådgiver, hvis de scorer lavt. Skolen har således ingen viden om, hvilke elever der mistrives, medmindre de selv henvender sig, hvilket ifølge skolens underviser dog ofte sker. Fordelen ved denne tilgang er, at der ikke skal indhentes forældresamtykke forud for besvarelsen, og at eleven er motiveret for trivselssamtalen. Ulemperne, som evaluator ser dem, er dog, at skolen ikke får samme overblik over elevernes trivselsniveau. De ved således ikke, om der går elever rundt med dårlig trivsel, som bare ikke har overskud til at henvende sig – eller som finder det grænseoverskridende. Denne pointe blev blandt andet nævnt af en elev på en anden skole. Hendes argument var, at trivselsmålingen netop var et brugbart redskab for de elever, som synes det er svært at henvende sig til underviser eller vejleder. Det er i stedet vejlederne, som skal tage første skridt.

"Jeg synes, det er en god ide [med trivselsmålingen], fordi ingen vil fortælle, hvis de har det dårligt i et åbent forum. Det kan være svært at tage sig sammen selv at tage fat i en lærer. Så kan det være nemmere, hvis læreren selv tager kontakt på baggrund af scorerne" (Pige, 16 år, Erhvervsskole)

Trivselssamtalerne varetages i de fleste projektkommuner af en vejleder eller rådgiver, som er vant til at afholde sådanne samtaler. Der er dog også eksempler på, at denne opgave ligger hos de almindelige undervisere. Selvom de i spørgeskemaet generelt angiver, at de føler sig komfortable med denne opgaver, ser vi, at der i en af kommunerne efterspørges yderligere retningslinjer. På baggrund af denne efterspørgsel, er de i kommunen i gang med at udvikle en samtaleguide.

4.8 ONLINE PLATFORM

Onlineplatformen Skoletrivsel.dk blev udviklet som en del af projektet. Platformen er en hjemmeside, hvis formål var dels at knytte udsatte unge sammen via et chatforum på hjemmesiden, dels understøtte en tidlig indsats for unge med angst og depressionslidelser samt tilbyde viden til kommunerne og uddannelsesinstitutionerne om tendenser og elevernes behov til brug i undervisningen. Ideen var, at platformen indgik i undervisningen og derved forlængede læringssituationer uden for klasseværelset.

Ved midtvejsevalueringen blev det tydeligt, at onlineplatformen ikke blev anvendt af størstedelen af skolernes medarbejdere. Dem, som benyttede platformen, anvendte den primært til at downloade slides, udfylde trivselsmålingen og finde relevante links. De øvrige elementer på platformen, herunder elevchatten, blev ikke anset som brugbare.

På baggrund af erfaringerne med platformen besluttede Sundhedsstyrelsen i 2015 at reducere kravene til brug af hjemmesiden, hvormed platformen fremadrettet kun skulle bruges som "bogreol" for materialer og WHO-5 trivselsmålingen, ligesom det ikke længere var et krav til skolerne, at de skulle anvende platformen. I spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere og nøglepersoner angiver kun 20 % at have anvendt Skoletrivsel.dk.

Evaluator vurderer imidlertid, at det generelt er vigtigt med et online element i indsatser rettet mod unge. Det er her, en stor del af de unges liv udspiller sig. Så til trods for at det ikke lykkedes at bringe skoletrivsel.dk i spil i denne indsats, betyder det ikke, at det skal fravælges i udviklingen af nye indsatser på området. Det handler i høj grad om at få integreret online elementet i indsatsen på en måde, som giver incitament for projektdeltageres brug af den. En anden mulighed kunne havde været at hægte sig på en af de allerede etablerede hjemmesider, da der i forvejen er rigtig mange udbydere på området, fx Psykiatrifondens hjemmeside.

5. Udbytte og forankring

Som tidligere beskrevet viste midtvejsevalueringen, at der i højere grad er tale om udviklingen af en indsats i forhold til fremme af mental sundhed blandt unge frem for afprøvningen af et fastlåst program. Indsatsens indhold og omfang har derimod været varierende på de forskellige skoler. Dette betyder, at evaluator ikke har mulighed for at følge virkekæden i forandringsteorien, og derved vurdere, om virkekæden har medført den ønskede effekt. Derudover er det tidsmæssigt præmaturt at tale om virkning, da det har været et udviklingsprojekt uden en egentlig driftsfase, samt at de mere langsigtede virkninger, herunder øget mental sundhed blandt eleverne, først vil kunne måles efter flere år. Evaluator vil i stedet fokusere på projektdeltagernes udbytte, herunder elever, lærer, skoler og kommuner. Derudover vil kapitlet omhandle den videre forankring af indsatselementerne efter projektperiodens afslutning.

Programmets udbytte og forankring er baseret på resultater fra spørgeskemaundersøgelserne til elever, lærere og kommunale projektledere samt fra casebesøg på skoler og kvalitative interviews med kommunernes projektledere.

5.1 ELEVERNE OPLEVER, AT UNDERVISNINGEN HAR GIVET DEM ØGET VIDEN OM EGNE HANDLEKOMPETENCER

Som tidligere beskrevet har størstedelen af eleverne modtaget undervisning i de tre emner: *mental sundhed, angst og depression*. Selvom evaluator vurderer, at skolerne ikke har været metodisk loyale over for det oprindelige undervisningskoncept, men i højere grad har valgt at udvikle deres eget, er det evaluators oplevelse, at eleverne på både produktionsskolerne og erhvervsskolerne, i meget høj grad, har fundet undervisningen relevant.

I spørgeskemaundersøgelsen til elever svarer 73 % af eleverne således, at de synes, at det er relevant at blive undervist i mental sundhed, mens 25 % svarer, at det sikkert er relevant for nogle, men ikke for dem. Kun 3 % af eleverne angiver, at de ikke har fundet undervisningen relevant.

Figur 5.1.1: Synes du, at det er relevant at blive undervist i mental sundhed?

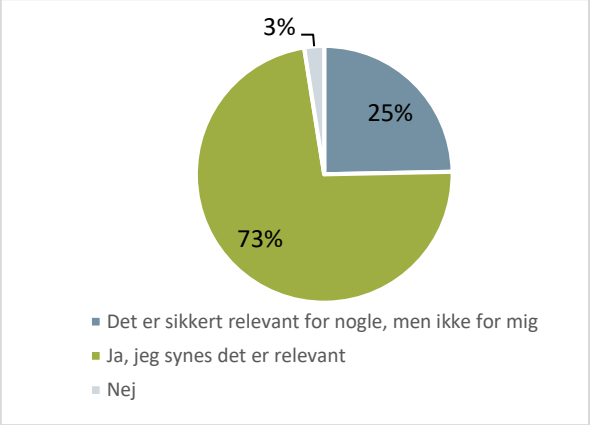

Kilde: Oxford Research 2016, Spørgeskema til elever (n=2394)

Blandt de elever, der finder undervisningen relevant, angiver 58 %, at undervisningen har skabt en større refleksion i forhold til egne problemer, mens 42 % angiver, at det har skabt refleksion i forhold til venner eller families problemer. 20 % angiver, at det har været relevant af en tredje årsag.[10]

[10] Eleverne har haft mulighed for at vælge flere svarmuligheder, hvorfor den samlede procentsats overstiger 100 %.

I svarkategorien "andet" har eleverne blandt andet angivet, at de finder undervisningen relevant, fordi de føler, at *"der er for lidt opmærksomhed på emnet mellem de unge"*, og at *"det er godt at kunne snakke fælles om mental sundhed i klassen"*.

I nedenstående boks er fremhævet et udpluk af elevernes kommentarer fra svarmuligheden "andet":

Figur 5.1.2: Udvalgte elevkommentarer ift., hvorfor undervisningen i mental sundhed er relevant

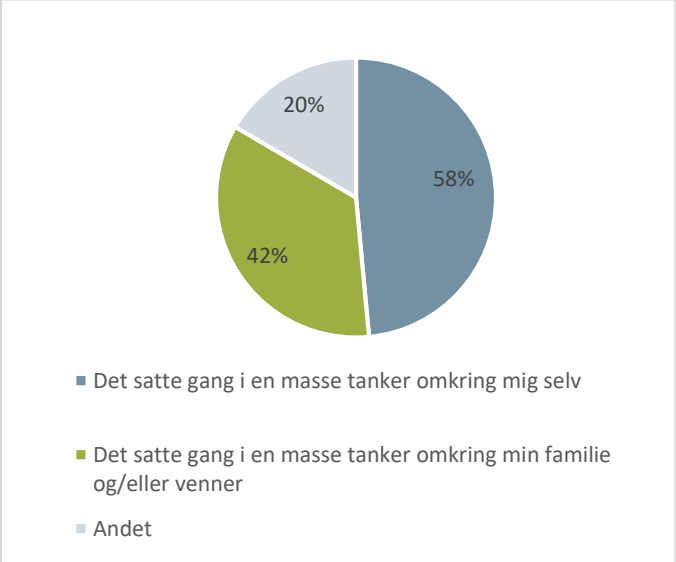

"Der er mange som kan sidde og have brug for hjælp, men er bange for at søge det. Derfor kan det være godt at elever hører om hvad det går ud på, Og ikke bliver forskrækket."

"Det er bare godt at kunne snakke fælles om i klassen."

"Det er godt så man kan blive bevidst om hvilke advarselstegn der er på stress, angst og depression. Hvordan man kan skabe redskaber til at fremme en god trivsel i hverdagen både på job, skole og fritid."

"Der er for lidt opmærksomhed på det mellem unge"
"Alle mennesker burde vide mere om mental sundhed, da det forhåbentlig vil give mere forståelse omkring dét at være psykisk ustabil."

"At man lærer nogle metoder at arbejde med i sin hverdag og ikke bare snakker om sin hverdag og følelser"

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen til elever, Oxford Research 2016 (n=1743)

Udover at eleverne har fundet undervisningen relevant, viser resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen også, at lidt over halvdelen af eleverne (59 %) oplever, at undervisningen har givet dem øget viden om egne handlekompetencer i forhold til bedre at kunne hjælpe sig selv eller andre, hvis der er tegn på dårlig trivsel.

Figur 5.1.3: Har du lært noget/fået noget at vide, som gør, at du bedre kan hjælpe dig selv eller andre, hvis der er tegn på dårlig trivsel?

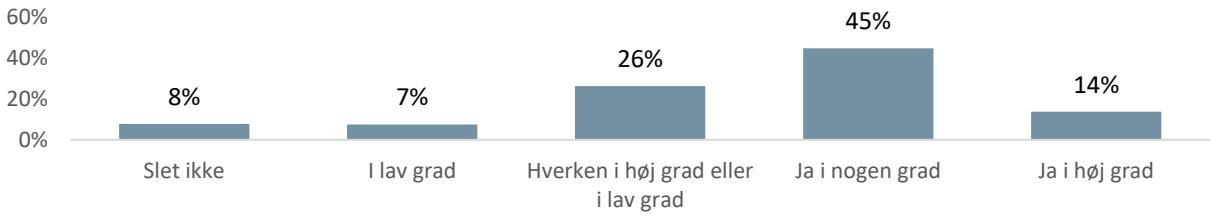

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen til elever, Oxford Research 2016 (n=2392)

Størstedelen af eleverne oplever således, at undervisningen har givet dem ny viden om egne handlekompetencer i forhold til at hjælpe sig selv og andre, hvis der er tegn på dårlig trivsel.

Det kommer også til udtryk i elevinterviewene, hvor en erhvervsskoleelev fx fortæller, at:

> *"Jeg synes, at kurset var utrolig godt og rart at have, fordi alle kom ned på samme niveau. Man fik ligesom et redskab til at hjælpe hinanden, hvis der skete noget. Og dem som aldrig havde prøvet at have problemer i deres liv fik ligesom viden om det. Og de fik at vide, hvad de skulle gøre." (Elev 20 år, erhvervsskole)*

En elev fra en SOSU-skole fortæller endvidere, hvordan hun også kan bruge undervisningen fagligt i et kommende professionelt virke:

> *"Jeg har selv mange problemer, så jeg vil gerne kunne hjælpe andre børn, som har problemer. Så jeg vil gerne være socialrådgiver. Det betyder rigtig meget for mig at kunne hjælpe andre." (Elev, SOSU-skole).*

Endvidere tror 50 % af eleverne, at undervisningen vil komme til at få betydning for dem fremadrettet.

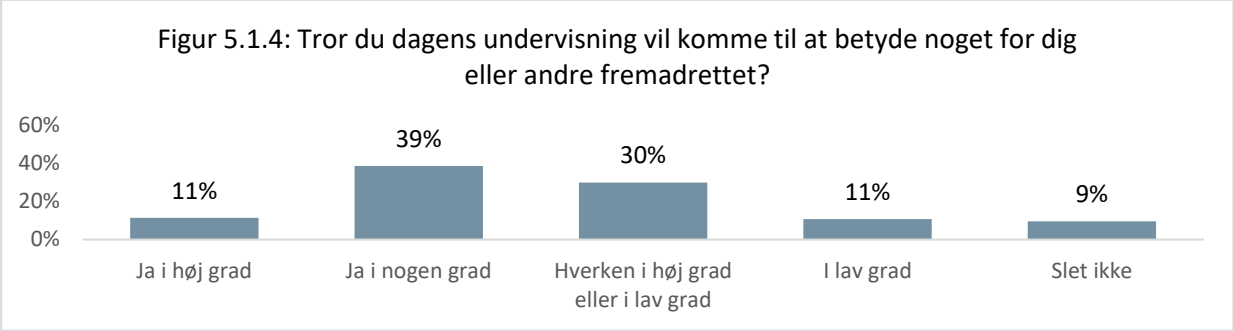

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen til elever, Oxford Research 2016 (n=2391)

I elevinterviewene fortæller flere elever endvidere, hvordan undervisningen har været en "øjenåbner" for dem, og hvordan de tidligere ikke har været bevidste om, "hvorfor" de havde det svært. Med undervisningen har flere elever således fået mulighed for at sætte ord på, hvad de har svært ved.

Resultaterne indikerer desuden, at eleverne fra SOSU-skolerne generelt finder undervisning i mental sundhed mere relevant end eleverne fra produktionsskolerne og de tekniske erhvervsskoler. Blandt eleverne fra SOSU-skoler svarer 91 % således, at de synes, det er relevant, mens det kun er hhv. 70 % og 73 % af eleverne på tekniske skoler og produktionsskoler, der synes, at det er relevant. Dette kan i høj grad hænge sammen med, at det dels er relevant i forhold til dem selv, dels er fagligt relevant i forhold til deres profession.

Figur 5.1.5: Synes du, det er relevant at blive undervist i mental sundhed?

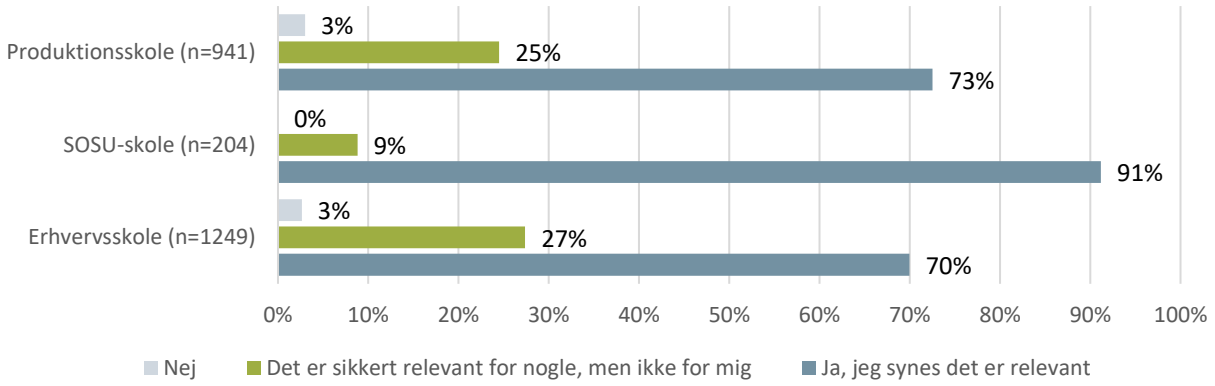

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen til elever, Oxford Research 2016 (n=2394)

At undervisningen kan hjælpe nogle elever med at få sat ord på de ting, der er svære, fremhæver også flere kommunale projektledere. I forhold til hvorvidt eleverne oplever et udbytte med undervisningen, fortæller en kommunal projektleder fx, at:

> *"Ingen tvivl om, at de får et udbytte. De har sat ord på det, de tumler med." (Kommunal projektleder).*

I interviewet nævner hun et konkret eksempel på en elev, som en af skolerne fik opsporet via undervisningen:

> *"Hverken lærerne eller eleven selv havde set det. Hun kom ingen vegne og forstod ikke hvorfor. Der gav undervisningen indblik. Hun blev sendt til læge og derefter sat i psykiatrisk behandling for depression." (Kommunal projektleder)*

Samtidig med at både elever og undervisere påpeger, at eleverne opnår et positivt udbytte, nævner flere, at mange elever også påvirkes negativt af undervisningen i situationen. Enkelte elever påvirkes i sådan en grad, at de er nødt til at forlade undervisningen. Et faktum evaluator selv har oplevet ved hovedparten af de undervisningsmoduler, evaluator har observeret. Dette behøver dog ikke nødvendigvis at anskues som et negativt udbytte, da refleksion ikke altid er behageligt, selvom det er givende. Men det nødvendigt, at underviseren er kvalificeret til at samle op på vedkommende bagefter. Det er evaluators opfattelse, at eleverne, der påvirkes, reagerer, når underviseren kommer ind på de forskellige diagnoser. Ifølge underviserne handler det ofte om, at de selv - eller nogen i deres omgangskreds har én eller flere af diagnoserne, og det derfor kommer for tæt på, når underviseren taler om det. Derfor har flere undervisere også forsøgt at ændre og tilpasse undervisningen til mere fokus på trivsel generelt, robusthed mv, som beskrevet tidligere.

5.1.1 Flere skoler vælger at forankre dele af undervisningen

Flere skoler har valgt at fortsætte med at undervise i mental sundhed i en eller anden form. Generelt kan evaluator se, at omfanget reduceres og formen bliver en anden. Enten ved at det gøres valgfrit for elever eller kun tilbydes til udvalgte elever. På en produktionsskole beskriver de fx, at de vil gennemføre valgfri undervisning måske én gang om måneden eller lignende. På en af erhvervsskolerne, hvor undervisningen gennemføres af en elevcoach, bliver det et tilbud, som lærerne kan benytte på deres hold. Et tilbud som flere lærere benytter sig aktivt af i forbindelse med opstart af nye hold.

Vi kører stadig undervisningen på bestilling. Officielt er projektet sluttet, men lærerne bestiller mig til at komme ud i deres klasser. Og det er der ret mange som gør. (Underviser, Erhvervsskole)

Det er imidlertid ikke alle steder, hvor der ved indsamling af data var taget endelig stilling til forankring. Hvorvidt den enkelte skole vælger at forankre undervisning i mental sundhed og omfanget af denne afhænger i høj grad af tilgængelige ressourcer på skolen. Det handler desuden om, hvilke 'ekstra' aktiviteter der skal prioriteres det følgende skoleår, hvor mental sundhed blot kan være et af mange mulige emner. Evaluator formoder dog, at erhvervsuddannelsesreformen kan virke fremmende for at valget falder på mental sundhed, da der her er fokus på trivsel. Dette kommer også til udtryk ved, at nogle kommunale projektledere arbejder videre med programmet i andre projekter.

5.2 SKOLERNE FINDER WHO-5 OG TRIVSELSSAMTALER BRUGBARE

På trods af at WHO-5 trivselsmålingen i starten blev mødt med stor skepsis og modstand fra både underviserne og de kommunale projektledere, så er de som tidligere beskrevet, efter af have afprøvet WHO-5 i praksis, endt med at blive rigtig glade for redskabet.

I spørgeskemaundersøgelsen til underviserne giver 64 % af underviserne her i 2016 således udtryk for, at de, i meget høj grad eller høj grad, finder WHO-5 trivselsmålingen blandt eleverne relevant.

Ligeledes fortæller flere af tovholderne, skoleledere og underviserne, som evaluator har interviewet ifm. evaluators besøg på skolerne, at de er blevet glade for WHO-5. Særligt oplever de større erhvervsskoler, at redskabet hjælper dem med at opspore nye eller "ukendte" elever, der mistrives.

For 80 % af de elever, som jeg kender på handelsskolen, der har jeg jo snakket med dem i forvejen, så kendte jeg dem jo godt og vidste, at de havde problemer. Men der var stadig 20 % der poppede op. Nogle af dem havde bare haft en dårlig dag og blev overraskede over, at man hev fat i dem. Et stykke tid efter kom nogle af dem tilbage alligevel og ville gerne have hjælp, og det var en gruppe vi ikke have opdaget før. (Underviser, Erhvervsskole)

Trivselsmålingen har således den styrke, at den fanger mistrivsel hos de elever, som vejlederne eller underviserne ikke selv er opmærksom på. En kommunal projektleder udtrykker det således:

> *"Underviseren fortæller, at WHO gør, at de får øje på nogen, som de ikke selv havde set (Også selvom han selv vurderer, at han er god til at spotte elever der har det svært). Og når han tager samtalen bekræftes det, som scoren viser. Man fanger de usynlige." (Kommunal projektleder)*

På flere produktionsskoler oplever underviserne ikke, at WHO-5 hjælper med at opspore nye eller ukendte elever, da de allerede, ved en elevs indmeldelse, bliver bekendt med elevens problemer. Derudover er produktionsskoler organiseret således, at hver elev har en kontaktperson tilknyttet, som løbende afholder trivselssamtaler med eleven.

Produktionsskolerne er desuden ofte størrelsesmæssigt mindre skoler med et begrænset antal elever. Derfor har både kontaktperson og den øvrige lærerstab typisk allerede kendskab til elevernes problemer, fordi lærerne har en tæt relation til eleverne. På flere produktionsskoler giver tovholderne og skolelederne derfor udtryk for, at et screeningsværktøj som WHO-5 ikke har medført, at nye elever er blevet opsporet. Alligevel finder de det nyttigt, da det bekræfter dem i, at de i forvejen er opmærksomme på de elever, der mistrives.

Som tidligere beskrevet er eleverne også positive over for redskabet. Det er dog få, som i interviewene eksplicit har fortalt om deres udbytte af målingen. En erhvervsskoleelev fortæller imidlertid, hvordan hun udfyldte WHO-5 i starten af skoleåret og efterfølgende blev kontaktet af skolens elevcoach og inviteret til en trivselssamtale. Endvidere fortæller hun, hvordan samtalen medførte, at hun efterfølgende fik hjælp til at bekæmpe den angst, hun led af på daværende tidspunkt. En anden erhvervsskoleelev udtrykker, at WHO-5 målingen gav hende konkret indblik i sin egen tilstand og udviklingen heraf, idet hun gennemførte målingen flere gange.

Det er således evaluators vurdering, at WHO-5 hjælper de større erhvervsskoler med opsporing af nye eller ukendte elever, mens det for produktionsskolerne opleves som et brugbart værktøj til at sikre sig, at de ikke har overset nogle elever, der mistrives. Det kan ligeledes være en hensigtsmæssig måde at 'fange' dem, som fx ikke reagerer i undervisningen eller generelt udtrykker, at de har det dårligt.

5.2.1 WHO-5 og trivselssamtaler - forankret som et nyt redskab til at opspore unge der mistrives

På flere tekniske skoler og produktionsskoler er de blevet så glade for WHO-5, at de har valgt at forankre det og gøre det til et fast redskab i deres arbejde med at opspore unge der mistrives. Det er dog lidt forskelligt, hvordan de har valgt at forankre værktøjet. For at slippe for at skulle indhente samtykke fra forældre på elever under 18 år har de på en erhvervsskole valgt at gennemføre WHO-5 på papirform, hvor eleverne selv udregner deres egen score. Det er således op til eleven selv at henvende sig til underviseren, hvis de er bekymret over deres score. Ifølge underviseren fungerer denne model godt.

"Nu her efter at projektet er sluttet, bruger vi stadig WHO5, men for at undgå at vi skal have forældrenes samtykke, så giver vi testen til eleverne, og så udregner de selv scoren. Jeg får altså ikke lov til at se den, medmindre eleverne viser mig den og gerne vil have en snak. De udfylder den på papirform her og nu. Jeg fortæller, hvordan de regner scoren ud. Og det virker rigtig godt." (Underviser, Teknisk skole)

På flere produktionsskoler har de valgt at forankre WHO-5 som en måde hvorpå, de kan få bekræftet, hvorvidt den enkelte elev har de udfordringer, der har fået indsigt i forud for eleven starter på skolen. På størstedelen af både produktionsskoler og erhvervsskoler har de dog endnu ikke besluttet, om de vil anvende redskabet efter projektperioden. En lærer fra en SOSU-skole fortæller:

"Jeg er ikke sikker på, at det er nødvendigt at bruge opsporingsværktøj eller udregning af scoren fremadrettet. Jeg mener, at vi spotter dem alligevel, uanset om vi har brugt WHO5 eller ej". (Underviser, SOSU-skole)

Det er således evaluators vurdering, at størstedelen af skolerne er glade for WHO-5, og at flere skoler enten overvejer at fortsætte med at bruge værktøjet eller allerede har valgt at forankre det evt. i en tilpasset form i deres skolepraksis.

5.3 LÆRERNE HAR FÅET ØGET VIDEN OG FLERE HANDLEKOMPETENCER

Et centralt fokuspunkt ved midtvejsevalueringen var, at lærerne ikke oplevede at være kvalificeret til at undervise i mental sundhed samt gennemføre trivselssamtaler. Resultaterne i forbindelse med slut-evalueringen viser, at den ekstra opkvalificering, mesterlærertilgangen, og at skolerne har kunnet tilpasse indsatsen lokalt har bidraget til, at flere lærere ved slutningen af programmet føler sig mere klædt på til at håndtere unge, der mistrives.

Siden midtvejsevalueringen, hvor de foreløbige resultater fra spørgeskemaundersøgelsen til lærerne viste, at det kun var under halvdelen af lærerne (45 %), der følte sig rustet til at spotte psykisk sårbare unge, er procentdelen her ved slut steget til 63 %. Den forholdsvise store stigning ser evaluator som en naturlig udvikling som følge af, at de har fået endnu mere praktisk erfaring med at undervise og gennemføre trivselssamtaler. Ligeledes har de fleste lærere også modtaget mere opkvalificering.

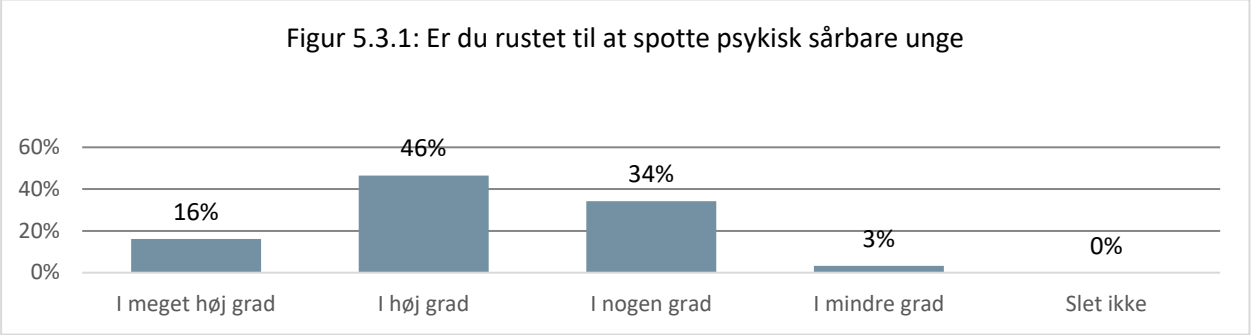

Kilde: Spørgeskema til underviser, Oxford Research 2016 (n=155)

Ligeledes er der også sket en positiv udvikling i antallet af lærere, som oplever at være rustet til at håndtere og støtte psykisk sårbare unge. Her ved afslutningen af programmet angiver 51 % af lærerne, at de i høj grad eller meget høj grad oplever at være rustet til dette, mens at det kun var 35 %, der oplevede det ved midtvejs.

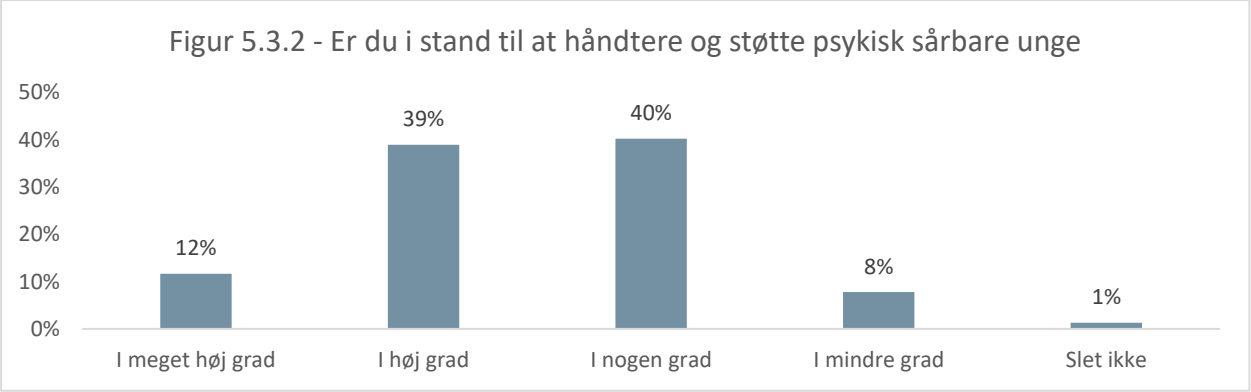

Kilde: Spørgeskema til underviser, Oxford Research 2016 (n=154, missing=1)

En underviser forklarer således:

> *"Eleverne har fået nogle holdledere, som er mere konkret samarbejdende på det her område. Vi har fået en mere fælles kontekst. Vi er mere kvalificerede til det her." (Underviser, produktionsskole).*

5.3.1 Øget aftabuisering af psykisk sårbarhed på skolerne

At underviserne føler sig mere rustet til at håndtere psykisk sårbarhed blandt eleverne hænger også sammen med, at emnet er blevet aftabuiseret både blandt undervisere og elever. Det er blevet mindre farligt. Ved projektets start gav mange af underviserne udtryk for, at de ikke havde lyst til at undervise i disse emner, da de ikke vidste, hvordan eleverne ville reagere. En skoleleder på en produktionsskole fortæller således, hvordan projektet har givet lærergruppen på skolen en ahaoplevelse i forhold til, at det ikke er så farligt at tale med deres elever om mental sundhed:

> *"Så har vi som lærergruppe – for nogen tror jeg det har været en ahaoplevelse, information at det ikke er så farligt at tale om de her ting. Har nogen det svært, er det faktisk en god ide at tale med dem. et almindeligt menneske der taler med et andet menneske".* (Skoleleder, produktionsskole)

I løbet af projektperioden er underviserne ligeledes blevet overrasket over, hvor åbne eleverne har været omkring emnet. Der er desuden heller ikke kommet lange køer foran vejlederkontoret eller lignende, som underviserne ligeledes frygtede.

Der er flere af underviserne på produktionsskolerne, som nævner, at en del af elevernes udbytte netop er aftabuisering:

> *"Der er flere elever, som virkelig har fået noget ud af det. Det er på nogle punkter blevet mere legalt af snakke om det (angst og depression red). Nogle siger noget, som de måske ikke ellers ville snakke om" (Underviser, produktionsskole).*
>
> *"Der er nogle af eleverne, som har kommet og sagt tak, og at det har betydet, at vi tør snakke om det på vores hold. Det er blevet aftabuiseret det der med, at nogen har noget at slås med. Man kan sige det højt i klassen, og læreren kan bruge det – sige han har noget at bøvle med. (Underviser Produktionsskole)*

5.4 STYRKET SAMARBEJDET SKOLER OG KOMMUNER IMELLEM

Et andet udbytte, som fremhæves af de fleste kommunale projektledere og skoleledere, er, at programmet har været med til at styrke deres samarbejde. Det styrkede samarbejde er blandt andet sket som følge af, at kommunerne har kortlagt kommunens tilbud til de unge, samt at skolerne har skulle udarbejde en beredskabsplan med inddragelse af kommunens tilbud. Ved midtvejsevalueringen viste de foreløbige resultater en indikation af, at programmet havde skabt et større og styrket samarbejde

mellem skoler og kommuner. Her ved slut kan evaluator så konkludere, at samarbejdet i langt de fleste kommuner er blevet styrket og mere kvalificeret.

I nedenstående figur illustreres de kommunale projektlederes vurdering af samarbejdet med de enkelte skoler i løbet af projektperioden. Inden projektet gik i gang (1. nedslag) oplevede projektlederne, at samarbejdet på 8 skoler var af meget høj kvalitet. Dette tal er ved projektets afslutning steget til 15 ved 5. nedslag og 12 ved 6. nedslag.

Figur 5.4 Projektleders vurdering af kvaliteten af samarbejdet med uddannelsesstedet i forbindelse med projektet (n=24)

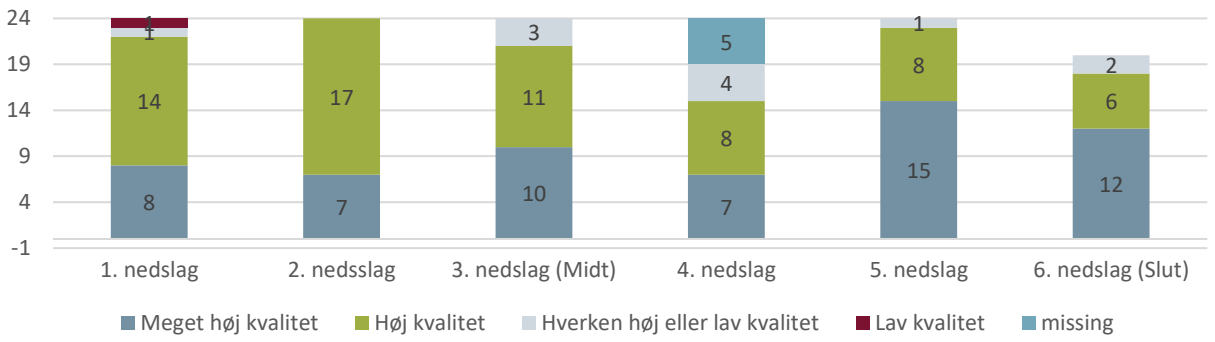

Kilde: Projektledernes logbøger, Oxford Research, 2016 (n=24). Der indgår ikke data fra fire skoler i 6. nedslag, fordi de ikke ønskede at fortsætte i projektet ud over den oprindelige projektperiode. De øvrige 20 skoler valgte at fortsætte i en forlænget periode på seks måneder. I forbindelse med 3. nedslag manglede projektlederen at registrere dette ved fem skoler (missing).

Det styrkede samarbejde omkring de unge sårbare, der mistrives med enten angst eller depression, fremhæves af flere kommunale projektledere som det største udbytte ved at have deltaget i programmet. Samarbejdet har skabt en bedre forståelse for hinandens arbejdsprocesser.

Som følge af det styrkede samarbejde mellem skoler og kommuner er der også skabt et øget strategisk fokus på mental sundhed og en oplevelse af en bedre og tidligere håndtering af de unge, der mistrives med angst eller depression. En kommunal projektleder fortæller:

> *"Samarbejdet har medført et større kendskab, og anerkendelsen af at det er vigtigt, at man skal arbejde med unges trivsel er blevet større. Man ligger mere vægt på det. Det har hjulpet, at både vi i kommunen og at de ude på skolerne hver især har gjort nogle overvejelser i forhold til, hvad vi kan gøre for at støtte eleverne." (Kommunal projektleder).*

En oplevelse af et styrket samarbejde og et øget fokus på mental sundhed kan skolerne også nikke genkendende til. I interviewene med tovholderne fortæller langt de fleste, at de oplever at have fået et bedre samarbejde med kommunen.

5.4.1 Kortlægningen har skabt et bedre overblik over kommunens tilbud til de unge

Udarbejdelse af en kortlægning over kommunens tilbud til unge har også medført et andet udbytte. Projektdeltagerne er glade for og tilfredse med kortlægningen. Evaluator vurderer, at kortlægningen har været brugbar for både skoler og kommuner, da de generelt har fået systematisk og dermed bedre overblik over eksisterende indsatser, som de kan tilbyde unge. I de fleste kommuner har kortlægningen gjort aktørerne opmærksomme på, at de faktisk har en lang række muligheder inden for rækkevidde. Som tilfældet er for nedenstående kommune:

"Vi har fundet du af, at vi bliver nødt til at samarbejde om det (de unges problemer red). Vi har fundet ud af, hvor mange tilbud, der er. Vi behøver ikke skabe en masse nyt. Der er meget derude i forvejen. Vi kender bare ikke det hele. Det har været lidt en sort boks for os tidligere." (Kommunal projektleder).

I andre kommuner har kortlægningen sat fokus på behovet for etableringen af egne indsatser fra enten kommunens eller skolens side, som her italesættes af en skoleleder:

"Det har været godt at få udarbejdet kortlægningen – det har tydeliggjort, at der er huller i henvisningsmulighederne for skolerne. Bl.a. er der for nylig blevet lukket et godt rådgivningstilbud til unge med ondt i livet her i lokalområdet". (Afdelingsleder)

5.4.2 Etablering af kommunale netværk

Evaluator ser ydermere eksempler på, at tilpasningen af projektet har medført et styrket samarbejde mellem kommune og skole samt skole og skole imellem. I flere kommuner har det ført til etableringen af forskellige netværk på tværs af kommunale tilbud, organisationer og aktører.

I et af de etablerede netværk er formålet at øge kendskabet og dermed samarbejdet om de unge på tværs i kommunen:

"Det, vi gerne vil, er også, at man rent fysisk kender hinanden mere. Det er nemmere at motivere den unge til at snakke med en anden, hvis man som underviser kan sige fx "Jeg kender Ditte. Hun er super sød. Hvis du tager hen til hende, vil du blive taget imod….". Det er derfor en fordel, når underviserne kender alle tilbuddene." (Kommunal projektleder)

I en anden kommune har de valgt at etablere en projektgruppe med skolernes undervisere, hvor de mødes fast hver måned. Formålet med projektgruppen er, at underviserne kan udveksle erfaringer og

give hinanden kollegial supervision i forhold til at undervise og afholde trivselssamtaler i mental sundhed. Flere undervisere udtrykker i interviewene med evaluator, at det er berigende at møde andre, som brænder for at arbejde med unge sårbare.

Desuden har det været meget berigende for mig at møde andre lærere/undervisere i netværksgruppen, som har samme elevsyn, som jeg selv har. Det var berigende at møde andre, der brændte lige så meget for at hjælpe unge mennesker, som jeg selv gør. Og det var også meget lærerigt." (Underviser, SOSU-skole)

Udover skolernes undervisere deltager også kommunens UU-vejleder i projektgruppen, hvilket styrker kommunens og skolernes samarbejde omkring de unge:

"Det har været utrolig gavnligt for projektet, at UU-vejlederen har inviteret sig selv med ind i projektgruppen. Den lokale UU-vejleder deltog i et internt opkvalificeringsmøde og kunne her se, at det ville give rigtig god mening, at hun deltog i de månedlige projektgruppemøder – for det er jo nogle af de samme unge, der arbejdes med. Det har været godt, fordi det giver større kendskab på tværs – og større handlemuligheder ift. jer. (Underviser)

Projektgruppen har besluttet at forsætte med at mødes 4 gange årligt, selvom projektet slutter.

Etableringen af disse netværk kan således anskues som et udbytte af projektet. Evaluator vurderer desuden, at disse netværk er hensigtsmæssige i forhold til forankringen af dels fokus på området, dels det fremtidige arbejde i kommunen og skolerne. Det er dog endnu for tidligt at vurdere dette.

5.5 SKOLERNES BEREDSKABSPLAN ER BLEVET FORMALISERET OG NEDSKREVET

Som tidligere beskrevet havde de på de fleste produktionsskoler og erhvervsskoler i forvejen en beredskabsplan. Flere steder var beredskabsplanen dog ikke nedskrevet, men noget der sad på rygraden hos lærerstaben, og som blev drøftet på møder og overleveret mundtligt til nye lærere.

Men selvom de i forvejen havde en beredskabsplan, giver størstedelen af skolerne udtryk for, at det har været givende og relevant at skulle udvikle eller opdatere deres beredskabsplan, da den udover at blive mere formaliseret også flere steder har medført, at den er blevet kigget i sømmene, opdateret og finpudset. Samtidig beskriver flere tovholdere også, at det i højere grad er selve processen omkring udarbejdelsen af beredskabsplanen, som har været givende fremfor det færdige projekt. En fælles udarbejdelse har nemlig givet anledning til drøftelse af skolens og undervisernes rolle i forhold til elevernes mentale sundhed, fx i forhold til hvor langt de forventes at skulle gå, hvis de står med en elev, som har det dårligt.

De kommunale projektledere vurderer ligeledes, at det har været brugbart for skolerne at udarbejde beredskabsplanen. De påpeger dog samtidig, at den på flere skoler ikke bruges aktivt, ligesom der ikke er gjort den store indsats for at sprede kendskabet til den. Der er dog også eksempler på skoler, som enten har beredskabsplanen hængende i alle værksteder eller på lærerværelset. På nogle skoler introduceres nye medarbejdere desuden til beredskabsplanen ved start, så de er bekendt med dens eksistens, og hvor den kan findes. Som en kommunal projektleder udtrykker det:

"Jamen jeg synes egentlig, det har været brugbart. Produktionsskolerne har meget af dette usagt, så de gør det af sig selv. Det fungerer meget på rygraden - MEN hvis rygraden (personen) forsvinder fra skolen, så er det godt at have det på papir også." (Kommunal projektleder)

Evaluator vurderer således, at arbejdet med beredskabsplanen er en god måde at få igangsat en proces på skolen, hvor ledelse og medarbejdere kan få sat ord på deres praksis. Selv på de skoler, hvor beredskabsplanen efterfølgende ikke anvendes, har den givet anledning til en relevant intern refleksion og åbnet medarbejdernes øjne for de eksisterende handlemuligheder. Flere undervisere peger desuden på, at det giver "ro i maven" at vide, at handleplanen eksisterer, og at de kan finde den frem, hvis det bliver nødvendigt.

"På produktionsskolerne er vi jo notorisk berygtet for ikke at skrive ret meget ned som skoleform - det er jo ikke vores særkende at dokumentere. Vi gør det, men det er der jo mange andre, der er bedre til. Så det er fint nok at blive husket på: få nu lige skrevet ned, hvorfor det nu er vi gør sådan, hvad er overvejelsen bag, og hvad skal man så i øvrigt gøre når…". Men der er også hele tiden parallelle overvejelser om, hvor meget der skal med ind, fx omkring arbejdsmiljø (…). Har lige revideret skolens personalehåndbog, og her var det rigtig rart, at beredskabsplanen lå der, så der kunne henvises til den. (Leder, produktionsskole)

---

6. Datagrundlag og metode

I dette kapitel beskrives de metoder og datakilder, der er anvendt i udarbejdelsen af slutevalueringen. Jf. evalueringsdesignet bygger slutevalueringen på både metode- og kildetriangulering. Anvendelse af både kvalitativ og kvantitativ metode skaber grundlaget for en evaluering, der både fanger bredden og dybden i projektet samt styrker dens udsagns kraft, idet data efter indsamlingen underlægges en fælles fortolkning. Kilderne til data er både elever, undervisere, skoleledere og projektledere, hvilket styrker evalueringens validitet.

De følgende afsnit vil kort gennemgå hvert af de metodiske greb og dataindsamlingskilder, der er fundamentet for slutevalueringen.

6.1 KVANTITATIVE DATA

De kvantitative data består i spørgeskemaer til hhv. eleverne og lærerne samt registreringsskemaer til projektledere og hver skole i casekommunerne.

6.1.1 Spørgeskemaer

Der er blevet samlet data ind med spørgeskema på to måder; projektdeltagere fra skolerne har besvaret et spørgeskema i foråret 2016, og eleverne har løbende i 2015-2016 udfyldt spørgeskemaer om hhv. deres trivsel og deres udbytte af undervisningen.

6.1.1.1 Spørgeskema til projektdeltagere

Personalet på skolerne i de syv projektkommuner er centrale aktører i implementeringen af projektet. Formålet med spørgeskemaet er derfor at belyse personalets generelle holdninger og adfærd i forhold til arbejdet med mental sundhed, herunder fx opbakning på skolen, opkvalificering i projektet, udførelsen af undervisning, skolens rolle over for eleverne mv. brugen af spørgeskema giver analysen et bredt fundament, hvor kvalitative interviews bagefter er anvendt for at uddybe pointerne fra spørgeskemaundersøgelsen.

Funktion	Procent
Underviser	60%
Rådgiver/vejleder	24%
Skoleleder	7%
Afdelingsleder	4%
Andet	5%

Spørgeskemaet blev sendt ud elektronisk via webspørgeskemaværktøjet Enalyzer i april 2016. Undersøgelsen har haft 159 respondenter – fordelingen på medarbejdergrupper ses til højre.

I analysen er data fra slutevalueringens kvantitative dataindsamling suppleret med data fra midtvejsevalueringen. Dette muliggør, at evaluator har kunne afdække, om der er sket en udvikling blandt projektdeltagerne siden midtvejsevalueringen.

6.1.1.2 Elev-spørgeskemaer

For at afdække elevernes udbytte på tværs af skoler har evaluator oprettet et spørgeskema i to dele; en trivselsmåling og måling af udbytte. Trivselsmålingen har taget udgangspunkt i **WHO-5s trivselsmål**, som er et velafprøvet, valideret og enkelt værktøj med fem spørgsmål, der skal afdække respondentens

trivsel. Trivselsmålingen har kunnet anvendes af den enkelte underviser eller vejleder som et indblik i hver elevs mentale trivsel. Derudover har evaluator tilføjet seks supplerende spørgsmål om **elevernes udbytte**, der afdækker deres opfattelse af emnets relevans, udbyttet af undervisningen, og om de har fået nye viden om emnet.

Spørgeskemaet har kunne tilgås elektronisk via projektets onlineplatform, Skoletrivsel.nu, hvorefter resultaterne har kunne tilgås i Enalyzer. Nogle skoler har dog valgt at printe skemaerne ud og lade eleverne udfylde spørgsmålene på papir. Skolerne har haft mulighed for at modtage resultaterne af evaluator, der forinden har beregnet hver elevs WHO-5-score. På den måde har skolerne herefter haft mulighed for at afholde opfølgende trivselssamtaler med de elever, hvis scorer indikerer mistrivsel eller risiko for mistrivsel. Enkelte skoler har selv udregnet elevernes scorer. Evaluator har behandlet elevernes besvarelser med særlig databeskyttelse, idet besvarelserne er personlige oplysninger og ikke-anonyme.

Eleverne har udfyldt WHO-5-skemaet 2395 gange og evaluators supplerende spørgsmål er besvaret 2394 gange - elektronisk. Nogle elever har kun udfyldt WHO-5, mens andre har sprunget disse spørgsmål over og udelukkende taget stilling til deres udbytte af undervisningen. Evaluator har ikke data på, hvor mange elever der har besvaret spørgeskemaerne på skoler, hvor de ikke har anvendt indgangen på Skoletrivsel.nu og heller ikke selv har sendt resultaterne til evaluator.

6.1.2 Registreringsskemaer

I 2014 udarbejdede evaluator to registreringsskemaer, hhv. et til hver projektleder i de syv kommuner og et til hver enkelt skole i kommunerne. Registreringsskemaerne er blevet udfyldt over seks nedslag i hhv. februar, april og juni 2015 samt januar, juni og november 2016. Skoler og projektledere har sendt deres besvarelser ind til en kontaktperson i Oxford Research, som herefter har samlet dem med tidligere besvarelser.

6.1.2.1 Skoleniveau

24 skoler har sendt registreringsskemaer løbende til evaluator, der har modtaget i alt 123 skemaer i seks nedslag – dvs. der er 21 tilfælde, hvor en skole ikke har indsendt registreringsskema. Registreringsskemaerne har givet mulighed for både at måle progression for hver enkelt skole og på tværs af skoler.

Skolerne skulle i skemaerne angive deres kortlægning af tilbud, processtøtte, opkvalificering, projektstyring samt undervisning i de tre moduler og anvendelse af opsporingsværktøjet. Oprindeligt skulle skolerne vurdere elevfrafald, men mellem 2. og 3. nedslag blev registreringsskemaet revideret, da flere skoler angav ikke at kunne vurdere frafaldet på den måde skemaet lagde op til.

6.1.2.2 Projektlederniveau

Projektlederne i kommunerne har skulle udfylde registreringsskemaer på to niveauer – skoleniveau og kommuneniveau. Der er modtaget 42 registreringsskemaer over projektperioden – seks for hver kommune. Skemaerne har givet evaluator et overblik over kommunernes arbejde i projektet, progressionen i dette og en kontekstviden omkring andre tiltag i projektkommunerne.

På **kommuneniveau** skulle projektlederne vurdere kommunens kortlægning af tilbud, modtagelse af processtøtte og angive, om andre tiltag i kommunen på samme område kunne influere resultaterne af projektet. Projektlederne har udfyldt seks nedslag for hver kommune, bortset fra en kommune – der har man ikke udfyldt sjette nedslag, idet projektet sluttede efter femte nedslag i juni 2016.

På **skoleniveau** skulle projektlederen i de syv kommuner vurdere hver projektskole ift. ejerskab over projektet, engagement, deres anvendelse af undervisningsmoduler og opsporingsværktøj samt kvaliteten af samarbejdet mellem kommune og skole. Dette har ligeledes givet evaluator et overblik over progressionen i skolernes arbejde med projektet samt en vurdering af skolernes arbejde, der ikke kommer fra skolerne selv.

6.2 KVALITATIVE DATA

De kvalitative data består i casestudier og interviews, der alle er gennemført i efteråret 2016 af medlemmerne af evalueringsteamet.

6.2.1 Casestudier

Evaluator har gennemført 12 casestudier på skoler i perioden september-november 2016 i seks af de syv projektkommuner. Den sidste projektkommune afsluttede allerede projektperioden i juni 2016, hvorfor det ikke var muligt at foretage et casestudie i denne.

Udvælgelsen af skoler foregik med henblik på at repræsentere hhv. by- og landområder, alle projektkommuner, forskellige projektorganiseringsformer, alle skoletyper, forskellige skolestørrelser og endelig ud fra et pragmatisk hensyn, at alle besøg skulle udføres i efteråret 2016.

Tabellen til højre viser, hvordan casene er fordelt på de tre skoletyper. Casestudiet giver mulighed for at udfolde processerne i evalueringen og giver et mere detaljeret og nuanceret blik på udbyttet af projektet for de involverede. Som udgangspunkt omfatter casestudiet følgende kilder:

Skoletype	Antal casestudier
Produktionsskole	6
Erhvervsskole	3
SOSU-skole	3

- Skolelederinterview og/eller interview med tovholder
- Fokusgruppeinterview med underviser(e)
- Interview med 1-2 elever
- Observation af undervisning

Det har ikke været muligt at observere undervisning på samtlige caseskoler, da nogle skoler var stoppet med undervisningen.

6.2.1.1 Observation af undervisning

På syv ud af tolv skoler har evaluator observeret undervisning i mental sundhed. I de fleste tilfælde har der været to observatører til stede, således at fokus kunne være på underviser og elever på samme tid. Der blev anvendt en observationsguide til at strukturere noterne.

Observationsmetoden har givet evaluator mulighed for at opleve stemninger, kropssprog og umiddelbare reaktioner hos elever og undervisere, hvilket har øget evaluators kontekstforståelse og givet et øget fortolkningsgrundlag i forhold til andre datakilder, fx interview med underviser, elev og skoleleder.

6.2.1.2 Interview på skoler

På hver af de udvalgte skoler blev der gennemført interviews med så mange som muligt af de involverede parter, ofte i forbindelse med et besøg på skolen.

Efter observation af undervisningen gennemførte evaluator **narrative interview med 1-2 elever**, der havde deltaget i undervisningen – ofte var det underviser, der fandt interviewpersoner, der frivilligt deltog i interviewet. Interviewene blev optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet. Samtidig blev der lagt vægt på, at eleverne ikke blev udspurgt om deres egen mentale sundhed, men derimod deres oplevelse af undervisningen og emnets relevans. Elevinterviewene betyder, at evalueringen har haft et stærkere grundlag at vurdere elevernes udbytte af projektet på. I alt har evaluator gennemført interviews med otte elever.

Evaluator har også gennemført **interviews med undervisere**, der har forestået undervisningen på hver skole – enten i forbindelse med observationen eller efterfølgende telefonisk. Antallet af interviewpersoner varierede fra 1-3 undervisere pr. skole, og i tilfælde af mere end én underviser blev interviewet gennemført som et fokusgruppeinterview. Da underviserne er centrale aktører i implementeringen af projektet på hver skole, var det væsentligt at få deres vurdering af projektets indhold, opkvalificering, arbejdet med sårbare unge samt skolens, elevernes og deres eget udbytte af projektet. Der er gennemført interviews med 11 undervisere, hvilket både omfatter vejledere og faglærere afhængigt af skolens valg af organisering. På en erhvervsskole har man valgt at køre projektet på både erhvervs- og gymnasieuddannelser, hvorfor evaluator også interviewede to gymnasielærere ifm. casebesøget.

Endelig blev skolens skoleleder og/eller tovholder i projektet interviewet, afhængigt af hvad der var mest meningsfyldt og dækkende for skolens situation. Interviewene havde fokus både på skolens udbytte af projektet, samarbejdet med andre skoler, ledelsens involvering, samarbejde med kommunen og forankringen af projektet. Der er gennemført 13 interviews med skoleledere og tovholdere – enten i forbindelse med casebesøget eller telefonisk.

6.2.2 Andre interviews

Evaluator har gennemført **telefoninterview med projektledere** fra alle syv projektkommuner i perioden august-oktober 2016. Interviewene er gennemført telefonisk. De kommunale projektledere er afgørende aktører i implementeringen af projektet på kommuneniveau, og interviewene har bidraget til evalueringen med viden om kommunernes motivation for deltagelse, samarbejdsrelationer, overblik over kommunens tilbud, forankringen af samarbejde mellem kommuner og uddannelsesinstitutioner. Endelig gennemførte evaluator et **telefoninterview med processtøttekonsulenten fra COWI** i oktober 2016. Processtøttekonsulenten har både haft kontakt med Sundhedsstyrelsen, projektlederne og nogle af skolerne. Interviewet handlede om konsulentens rolle, arbejdsopgaver og projektets organisering.

OXFORD RESEARCH

DANMARK
Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20
2000 Frederiksberg
Danmark
Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE
Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE
Oxford Research AB
Norrlandsgatan 11
103 93 Stockholm
Sverige
Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND
Oxford Research Oy
Helsinki:
Fredrikinkatu 61a, 6krs.
00100 Helsinki, Suomi
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES
Oxford Research
C/o ENSR
5. Rue Archiméde
Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA
Baltijas Konsultācijas, SIA
Vīlandes iela 6-1
LV-1010, Rīga, Latvija
Tel.: (+371) 67338804
info@balticconsulting.com
www.balticconsulting.com